નવદંપતીને શિખામણ.

પતિપત્નીઓએ આ પુસ્તક પોતાના નિત્યના મિત્ર તરીકે સાથે રાખવું જોઈએ. સોનેરી પાકું પૂંઠું. કિં. રૂ. ૧-૮-૦

સતીમંડળ અને સ્ત્રીપુરૂષોના ધર્મ.

ભાગ ૨. આ પુસ્તકમાં સતી સ્ત્રીઓના શિક્ષણયોગ્ય, અદ્ભુત રસિક ચરિત્રો અને ઘરસંસાર ઉપયોગી વિષયો છે. પવિત્ર આદર્શ અને સાધ્વી સતીઓના બોધપ્રદ અનુપમ સેંકડો જીવનચરિત્રોનો સમુદાય સ્ત્રીઓને ખાસ વાચવા યોગ્ય છે. કિંમત દરેક ભાગની રૂ. ૩-૦-૦ મુજબ રૂ. ૬-૦-૦

રાણી રાજસુંદરી.

રાજસુંદરીનો જીવન [illegible], [illegible] [illegible] થઇ પતિ [illegible]ની [illegible] પડવું આદિ અનેક સત્ય ઐતિહાસિક ઘટનાઓના [illegible] આ [illegible] પુસ્તક [illegible] પુરૂષોને વાચવા લાયક છે. કિંમત રૂ. ૨॥

મધુરમિલન.

તમારે [illegible] હોય, તો તમારા પત્નીને આ [illegible] [illegible] – ૮-૦

ચિત્રચંદ્રિકા–[illegible] [illegible] આવતી [illegible]

[illegible]

મળવાનું ઠેકાણું—

[illegible] સોમચંદ [illegible]

[illegible]—અમદાવાદ.

આ પુસ્તકનાં પ્રૂફો સુધારવા મ્હારા મિત્ર રા. રા. મણિલાલ જેઠાભાઈ આચાર્યે જે કાળજીભર્યો શ્રમ લીધો છે, તે માટે તેમનો આભાર માન્યા સિવાય હું રહી શકતો નથી. તેમજ ત્વરાથી સુંદરરૂપમાં આ ગ્રંથ પ્રકટ કરવા માટે મ્હારા પરમમિત્ર રા. રા. ગોવિંદરાવ મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટેનો પણ હું આભાર માન્યાવિના આ ટૂંકી પ્રસ્તાવના પૂરી કરી શકતો નથી. એજ વિજ્ઞપ્તિ.

હનુમાન ગલી,
મુંબાપુરિ.
તા. ૭-૪-૨૦.

લિ. કર્તા.
જગજીવન કાલિદાસ પાઠક,
તાલુકાસ્કુલ હેડમાસ્તર.
પોરબંદર- કાઠિયાવાડ.

ભવાનીનો ભોગ ભા. ૧-૨

પવિત્રપ્રેમની રજપૂત બાળાઓ વીરતાને જ પરણનારી હોય છે, પણ રૂપમાં મોહાંધ નથી બનતી, આદિ સર્વ બનાવો રસના ભાવોત્પાદક સાથે મેળાપ કરી સાચું દર્શાવવા માટે છે. અન્ને ભાગની કીં. ૩ રૂ.

ઉષ્કરા-અપૂર્વ કળા વિધાન, પરિપાક રચના, [illegible] ભારત વર્ષની ગંભીર સમસ્યાઓનું સમાધાન [illegible] હોય તો આ નવલકથા અવશ્ય વાંચો [illegible] રિત્રની, પારલૌકિકતાની અને [illegible] પ્રશંસા કરવાની જરૂર રહેતી નથી. કિં. [illegible]

કંચન-(ભાગ ૧-૨) [illegible] સૂત્રને સ્પષ્ટ રીતે સમજાવવા [illegible] સાંસારિક વિપત્તિઓ [illegible] ઉપદેશ મેળવવાનું આ નવલકથા [illegible]

નૌકાડુબી-[illegible] આ નવલકથા [illegible] કવીંદ્ર સર રવીન્દ્રનાથ [illegible] માનવચરિત્ર [illegible] સિદ્ધહસ્ત છે [illegible] દર્શાવ્યું [illegible]

સતીચરિત્ર સંગ્રહ

અનુકરણીય સતીઓના અમર [illegible] [illegible] અતિતર [illegible] [illegible] છ કિં. ૨ [illegible]

[illegible]

સસ્તું સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય [illegible]

[illegible]

૪ પવિત્ર વિચારો મનને શાન્તિ આપનારા છે ને અપવિત્ર વિચારો મનને અશાંતિ આપનારા છે; માટે હમેશાં પવિત્ર વિચારોનુંજ સેવન કરવું.

૫ નદીનો વેગ જેમ મૂળ પાસે ઓછો ને નાનો હોય છે પણ જેમ જેમ નદી આગળ વધતી જાય ત્યારે તેમાં બીજા અનુકૂળ પ્રવાહો વધતા જાય છે ને નદીનો પ્રવાહ વિશાળ ને વેગવાળો બનતો જાય છે, તેવુંજ મનના વિચારોના પ્રવાહનું સમજવું. સારા કે નઠારા વિચારોનો વેગ પ્રથમતો નાનકડોજ હોય છે; પણ તેમાં અનુકૂળ વિચાર–પ્રવાહો મળે છે ને વેગ વધતો જાય છે ને પછી એ વિચારનો પ્રવાહ એટલો તો જોરવાળો થાય છે કે તેને અટકાવવા પણ મનુષ્ય અશક્ત બની જાય છે, માટે નઠારા વિચારનું મનમાં સ્ફૂરણ પણ થવા દેવું ન જોઇએ.

૬ તમે યાદ રાખો કે સારો કે નઠારો તમે મનમાં એક પણ વિચાર કર્યો તે તમારા મનને ચોક્કસ અસર કરવાનોજ; ને તેનું ફળ તમને આપવાનોજ. માટે એક પણ નઠારો વિચાર ન કરવા પૂરતી સાવધાની રાખો.

૭ ઘણા માણસોને તમે દુઃખી જુઓ છો, પણ એ દુઃખોનો મ્હોટો ભાગ સાધનોની ન્યુનતાનો નહિ, પણ મનની વ્યાકુળતાનોજ હોય છે; માટે મનની વ્યાકુળતા અને અશાંતિ દૂર થાય તો દુઃખોનો ઘણો ભાગ દૂર થશે.

૮ બંધ અને મોક્ષ એ શું છે? મનની વિષયવાસનાવાળી સ્થિતિનું નામ બંધ છે ને તેથી ઉલટી દશાનું નામ મોક્ષ છે માટે હમેશાં મનુષ્યે મનની સુધારણા કરવા યત્ન કરવો. તમે ચોક્કસ યાદ રાખજો કે તમને સ્વર્ગમાં જવાથી કે પાતાળમાં પ્રવેશ કરવાથી

૩૭ સોની એકજ સોનામાંથી કંઠી, કંકણ, મુદ્રિકા, વીંટીઓ, વગેરે આભૂષણો બનાવે છે. અને તેને જુદાં જુદાં નામો આપે છે, પણ વાસ્તવિક રીતે જોતાં તો તે એક સુવર્ણજ છે. તેમજ જુદા જુદા દેશોમાં ને જુદા જુદા કાળમાં ધર્માચાર્યોએ પ્રભુને નાના પ્રકારના નામે ને રૂપે વર્ણવેલ છે પરંતુ એ વિવિધ નામ અને વિવિધરૂપે વર્ણવેલ પદાર્થ તો એકનો એકજ છે.

૩૮ એક [illegible]

માનવ કે પશુપંખી થાય છે. એમાં ઇશ્વરને અન્યાયી પણ કહેવાશે નહિ, તેમ નિર્દય પણ કહેવાશે નહિ.

૫૦ જો ઇશ્વર કર્મ પ્રમાણેજ ફળ આપશે તો તેમાં ઇશ્વરની સ્વતંત્રતા શી? એનું ઉત્તર એ છે કે અમુક રકમ આપવાની છે તે માટે એક રાજા પોતાના ખજાનચીને પૂછે છે કે ખજાનાની સિલિક કેટલી છે? હવે આટલું પૂછ્યા પછી વિચાર કરી રાજા વ્યવસ્થા કરે છે તો તે રાજાને તમે શું પરતંત્ર કહેશો કે? નહિજ. તેમ ઇશ્વર પણ પોતાના કર્મ નામના ખજાનચી પાસેથી હકીકત જાણી જીવોની વ્યવસ્થા કરે છે, એટલે તેને પરતંત્ર કહેવો મિથ્યા છે.

૫૧ જ્યાં લગી લોઢું પારસમણિનો સ્પર્શ કરી શકતું નથી, ત્યાં લગી તેનામાં લોહભાવ રહે છે. પણ પારસના સ્પર્શ થતાં તે લોહભાવ ત્યજી દે છે. તેમજ જ્યાં લગી જીવ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવા ભાગ્યશાળી થતો નથી ત્યાં લગીજ તેનામાં અહંભાવ–એટલે કે "હું" અને "મારું" ભાવ રહે છે.

૫૨ ઇશ્વર સર્વ મનુષ્યમાં છે, પણ સર્વ મનુષ્ય ઇશ્વરમાં નથી. એ જ કારણથી જીવો દુઃખ ભોગવે છે.

૫૩ જેવો લોહચુંબક અને લોઢાનો સંબંધ છે, તેવો ઇશ્વર અને જીવનો સંબંધ છે. એમ છતાં જીવ ઇશ્વર તરફ તણાતા નથી? એનું કારણ જાણજો. લોઢાનો કકડો જો કાદવમાં મૂક્યો હશે તો તેને લોહચુંબક આકર્ષી શકશે નહિ. જો એ લોઢાનો કકડો કાદવરહિત સ્વચ્છ થશે તો લોહચુંબક તરફ ખેંચાશે. તેમ પણ માયાજાળની ઉપાધિથી મનુષ્યોમાં રહેલો જે ઇશ્વર તરફનો ખેંચાણ તે થતો નથી. પોતાનાં શુભકર્મે ને શુભવિચારોથી જ્યારે તે માયાજાળથી છૂટો થશે ત્યારે તેને પરમાત્માનું આકર્ષણ થશે.

બહારના સાધનો મળવાથી ચિત્તને સ્થિરતા કે આનંદ થતાનો નથી. ચિત્તની સ્થિરતા તો માત્ર સુવિચારો એટલે કે શુભ જ્ઞાનથી જ થવાની છે. માટે તમે ધન ન માગો પણ સુવિચારોને માગો— સુબુદ્ધિને માગો. જો તમને સુબુદ્ધિ મળી તો એ સુખની આગળ ત્રિભુવનનું ધન પણ તુચ્છ છે; કહ્યું છે:—

તીન ટુક કોપિનકે, ભાજી મિલે બિન લૌન;
નિશ્ચિન્તમેં મસ્ત હે, ઇંદ્ર બાપુરો કૌન.

જે માણસ નિશ્ચિન્તપણામાં મસ્ત છે તેને, સુખ પામે [illegible] છે? તેને એ નિશ્ચિન્તપણાને જોતી કૌપિન (લંગોટી) પણ [illegible] હોય ને ખાવા જોતી ભાજી પણ મીઠા વગરની હોય.

૭૨ [illegible]

૭૩ [illegible]

[illegible]
[illegible]

વિના બેઠાં છો મા; ઈશ્વર સ્મરણે લાગ ક્રિયારૂપ કામળોથી કર્મકિત થયેલા એવા પાપ છે. તારા હૃદય ઉપર અજ્ઞાનાંધકારનું આવરણ આવેલું છે, તેથી સત્યો ગ્રન્થ તને સૂઝતો નથી; તેર જ્ઞાનના પ્રકાશથી તારું વાસ્તવિક સ્વરૂપ જોઈ લે. હે મનુષ્ય તને ફરી ફરી માનવદેહ મળવો આવવાનો નથી, તો પરમપદને માટે જાગી જા. આ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ના."

[illegible] ની [illegible] [illegible] [illegible] રહી, માટે [illegible] [illegible] [illegible]."

[illegible]

[illegible]

૮૬ સુધરવાના રસ્તા બે છે. ૧ વિવેકવિચારથી ૨ ઠોકરો ખાઈ પસ્તાવાથી–તેમાં જે વિવેક વિચારે સારાસારનો ભેદ સમજી સુધરે છે તે હેરાન થતો નથી. પણ જે ઠોકરો ખાઇ, પસ્તાઇ પછી સુધરે છે તેને અપાર પીડા થાય છે. માટે તમને પહેલે રસ્તે સુધરવાની અમારી ભલામણ છે.

૮૭ "अहं ब्रह्मास्मि," "तत्त्वमसि," "प्रज्ञानं ब्रह्म" અને "अयमात्मा ब्रह्म" એ ચાર વેદના ચાર મહાવાક્યો છે. અને "હું બ્રહ્મ છું" "તે બ્રહ્મ તું છે." 'પ્રજ્ઞાન બ્રહ્મ છે" ને "આ આત્મા બ્રહ્મ છે" એવો એનો અર્થ છે. મતલબ કે પરબ્રહ્મ જેમ સતરૂપ, ચિતરૂપ અને આનંદરૂપ છે. તેમ આપણા જીવમાં રહેલું છે બ્રહ્મસ્વરૂપ સત ચિતને આનંદરૂપ છે.

૮૮ એ બ્રહ્મ અવિકારી, નિર્લેપ નિરંજન ને અખંડ છે. એને સુખ દુઃખ કે પાપપુણ્યનો સ્પર્શ થાય તેમ નથી. વળી એ ત્રિકાલાબાધ્ય એટલે કાળમાં અખંડપણે રહેવાનું છે

૮૯ બ્રહ્મ આનંદરૂપ છે ને જીવ પણ બ્રહ્મરૂપ છે. છતાં જીવ દુઃખી કેમ લાગે છે? એ પ્રશ્ન ચારેબાજુથી પૂછાતો સંભળાય છે. એનું કારણ આ છે: "હું બ્રહ્મરૂપ છું" એ વાત જીવ ભૂલી જાય છે. ને જીવભાવ ધારણ કરી લે છે. તેને લીધે 'મારું નામ અ છે. મારો રંગ કાળો છે હું આંખે બાંડો છું. હું અમુક નાતનો વાણીઓ છું. હું નિર્ધન છું.

"સ્ત્રી મરી જવાથી હું મહાદુઃખી છું" "છોકરો [illegible] નીવડવાથી હું હેરાન છું." મારી છોડી નાની વિધવા થવાથી મારું દુઃખ વર્ણવ્યું જાય તેમ નથી." મારો શત્રુ [illegible] છે ને તેણે મને લુચ્ચો ને બદમાશ કહી ભરબજારમાં અપમાનિત

જન્મમાં દુઃખ આપનારી ન થાય તોપણ આવતા જન્મમાં તો તે અવશ્ય સદેશાણથી આવશે. એ ચોક્સ માનજો.

૧૦૮ તમે જો યોગ્ય લાયકાત મેળવશો તો અવશ્ય સંપત્તિ તમને શોધતી શોધતી આવશે. જુઓ સમુદ્ર કાંઇ પાણી શોધવા જાય છે? ના. પાણીજ એની મેળે વહેતું વહેતું સમુદ્રમાં આવે છે કારણકે સમુદ્રમાં પાણી સાચવવાની પાત્રતા છે. તમે પણ પાત્રતા મેળવો એટલે સંપત્તિ પોતાની મેળે તમારી પાસે દોડી આવશે.

૧૦૯ પદ્ગ્રંશ ઠીક રાખો. પ્રથમદર્શને જ [illegible] તમારા માટેના ગુણ નહિ જુએ, પણ [illegible] અને મદ [illegible] તાપણ [illegible] પોતાનું [illegible] આપો. [illegible] આપણું એવું [illegible] અને મહત્ [illegible] [illegible] ઉપર [illegible] [illegible]

૧૧૦ [illegible] છે અને [illegible] નર [illegible] આપ [illegible] એવ [illegible] ઓ [illegible] [illegible] મને [illegible]

૧ શૃંગાર વીરકરુણાદ્ભુતહાસ્યભયાનકા । બીભત્સરૌદ્ર શાન્તાશ્ચ નવધા કીર્તિતારસાઃ ॥ [illegible] [illegible]

જન્મમાં ફળ આપનારી ન થાય તોપણ આવતા જન્મમાં તો તે અવશ્ય સહેલાઇથી આવડશે. એ ચોકસ માનજો.

૧૦૮ તમે જો યોગ્ય લાયકાત મેળવશો તો અવશ્ય સંપત્તિ તમને શોધતી શોધતી આવશે. જુઓ સમુદ્ર કાંઇ પાણી શોધવા જાય છે? ના. પાણીજ એની મેળે વહેતું વહેતું સમુદ્રમાં આવે છે. કારણકે સમુદ્રમાં પાણી સાચવવાની પાત્રતા છે. તમે પણ પાત્રતા મેળવો એટલે સંપત્તિ પોતાની મેળે તમારી પાસે દોડી આવવાની.

૧૦૯ પહેરવેશ ઠીક રાખો. પ્રથમદર્શને જનસમૂહ તમારા માલેલા ગુણો નહિ જુએ, પણ બહારનોજ આડંબર જોશે. વિષ્ણુ અને મહાદેવ બન્ને ઈશ્વરીવિભૂતિઓ છે. તોપણ સમુદ્રે વિષ્ણુને પોતાની પુત્રી લક્ષ્મી આપી, અને મહાદેવને વિષ–હાલાહલ ઝેર–આપ્યું. એનું કારણ શું? વિષ્ણુ સુંદર પિતાંબર પહેરનાર છે અને મહાદેવ નગ્ન રહેનાર છે. [illegible] [illegible]

૧૧૦ [illegible]

[illegible]

૧૩૫ મકાન ચણનારો માણસ દિનપ્રતિદિન ઉંચો ચડતો જાય છે અને કૂવો ખોદનારો માણસ દિનપ્રતિદિન નીચો ઉતરતો જાય છે. તેજ પ્રમાણે બધા મનુષ્યો પોતાનાજ કર્મોથી ઉંચી દશાને અથવા નીચી દશાને પામે છે.

૧૩૬ પોતાની ઇંદ્રિયો કાબુમાં છે એમ માની દરેક માણસે યુવાન પુત્રી સાથે પણ એકાંતમાં રહેવું નહિ, તો પછી પરસ્ત્રીની તો વાતજ શી ?

૧૩૭ પોતાનીજ બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલવું [illegible] બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલવું તેથી પણ [illegible] બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલવું તે [illegible] તે ઉત્તમ [illegible].

૧૩૮ વિમર્શ [illegible] અને [illegible]

કુંડળીઓ.

પાવૈયા કે શહરમેં, પાતર કરી દુકાન,
તેલ જલાયા ગાંઠકા, કુછ ન પામી માન;
કછુ ન પામી માન, રેન બીતી સબ રોઇ,
ઓ ગંડુકે ગામ, અહા! અપની પત ખોઇ;
કહે દિન દરવેશ, ભેખ હૈ ભજવૈયા કા,
કયું નહિ સમઝી નાર શહર હે પાવૈયાકા.

૧૮૫ આ જીવતર વીજળીના ચમકારા જેવું અસ્થિર છે. એ પાણીના રેલાની પેઠે ચાલ્યું જાય છે. માટે ચેતી લો. નહિતો પસ્તાવું પડશે. કહ્યું છે કેઃ—

મનહર છંદ.

જાય જાય જોને નાડું, જીવતર એવી રીતે,
જરા વધ્યું જાય માય જંતુઓ ભીંતે'વ જાય;
ખાય ખાય ખલકને પોતરી ખચિત કાળ,
નાખ ખાય તેમ ખવ શીખને [illegible] ખાય;
[illegible] પાવ પાવનને જંગમ જરૂર નાશ,
[illegible] તેવી [illegible] [illegible] થાય;
[illegible] [illegible] દેતુઆ જાણે,
દલની [illegible] [illegible] નહિ દાવ દાવ!

[illegible] નાશ થશે [illegible] હવારે [illegible] કહ્યું છે કે:—

દોહરા.

સુખ દુખ સરજ્યાં ઇશ્વરે, દયા ધરીને એમ;
કડવાં મીઠાં ઓસડો, પાય જનેતા જેમ.
દુખ દેવું પણ દેવનું, દયા ભરેલું કામ;
મહા દયાથી રોગીને, દે છે વૈદો ડામ.

૧૮૯ મહાત્મા વિમલ [illegible] મંત્રમાં [illegible] વિમલ ગામ્મા જે મહા પુરૂષો સામે પાર ઉતરી ગયા કે તેમનું [illegible] જોયા છે, એટલું જ નહિ, પણ [illegible] નામ જગતમાં અમર થયાં છે.

દોહરો.

માટી વડે આરોહા, તેનો જશ ઉચ્ચરાય;
નગ, પાંચ ન નામની, ચાનો બહુ ચંચાય.

૧૯૦ [illegible] નસેયુભે તમે [illegible] તેને બીજે નમારે [illegible]

તાઓ ઉભેલી જ જોવાય છે. માટે એવી પ્રતિકૂળતાઓનો વિચાર કરી જીવન બાળતાં જે અનુકૂળતાઓ મળેલી છે તેથી આનંદ માનવો. કહ્યું છે કે:—

ઝૂલણા છંદ.

તંતુ કાચાતણો તાણો સંસાર છે,
સાંધિયે સાત ત્યાં તેર તૂટે;
શરીર આરોગ્ય તો યોગ્ય સ્ત્રી હોય નહિ,
યોગ્ય સ્ત્રી હોય ખોરાક ખૂટે;
હોય ખોરાક તો નહોય સંતાન ઉરે,
હોય સંતાન રિપુ લાજ લૂંટે;
કોય જો શત્રુ નહિ હોય દલપત્ત કહે
સર્પ સંબંધીનું શરીર છૂટે.

૧૯૫ ભાઈ! કોઈની હલકી વાત ઉપાડી કરવાની ટેવ રાખીશ મા. સજ્જનપણું બીજાના છિદ્રો ઉઘાડવામા નથી, પનુ ઢાંકવામાં છે. સર્વગુણસંપન્ન તો માત્ર પ્રભુ છે. મનુષ્યમાત્રમાં કાંઈ ને કાંઈ ખામી તો હોય ને હોયજ. માટે સજ્જનનો તો એજ ધર્મ છે કે સદા ગુણગ્રાહક થવું.

૧૯૬ જેના તેના કામની ખામીઓ જોવાની ટેવ પણ રાખશો મા. કેમકે ધૂમાડા વિના જેમ અગ્નિ મળવો અશક્ય છે, તેમ ભૂલ વિનાનું કામ મળવું અશક્ય છે. ભૂલ્યો કાઢનારાએ તો ભગવાનની પણ ભૂલ્યો કાઢી છે તો માણસના શા ભાર? માટે કોઈના કામમાં ખામીઓ જોવા કરતા ખૂબીઓ જોવાની દૃષ્ટિ કેળવો. તમને એથી સંસાર સુખરૂપ થશે.

જગતને તમે પ્રસન્ન કરી શકવાનાજ નહિ. સૂર્ય પણ એકી વખતે સૌને રંજન ક્યાંથીજ કરી શકવાના? તમે ગમે તેવું સારૂં કામ કર્યું હશે, પણ તે કામ દુષ્ટ સ્વભાવના માણસોને શી રીતે ગમવાનું? માટે એ લોકો તો તમારી નિંદાજ કરવાના માટેજ કહ્યું છે કેઃ—

નિંદા સ્તુતિ નવ ગણો, હૈડે રાખી હામ;
સર્વેનું શુભ ચાહીને, કર તું તારૂં કામ.

૧૯૯ તમે જેને તેને શિખામણ દેવાનો ધંધો પણ કરશો મા. મુરખને શિખામણ આપવા જશો તો જરૂર તે તમારો શત્રુ બનશે, ને તમારૂં ભૂંડું કરવા તત્પર થશે.

જેવા તેવા મનુષ્યને, કરશો કદિ ન બોધ;
માળો વિંખ્યો સુગરી તણો, કરી વાનરે ક્રોધ.

૨૦૦ જ્યાં સ્નેહ સચવાતો ન [illegible] ને આ મોટો છે એવો મહિમા જેનો નથી.

મોટું કો ને છોટું કો, જ્યાં પ્રીતિ બંધાય;
દુર્યોધન મંદિર તજી, કૃષ્ણ વિદુર ઘેર જાય.

વ્યવહાર શિક્ષા.

---

૨૦૧ [illegible] "[illegible]" એ [illegible] ઇ.ની મને [illegible] અંદર [illegible] રહે [illegible].

[illegible]

૫. હાં રે [illegible] [illegible] [illegible] જ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હોય [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible]

([illegible])

[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] હોય, [illegible] [illegible] છે;

સુણો રૂડા રાજહંસ કહે દલપતરામ,
પુણ્ય પાખી પંડિત-પ્રસંગ ક્યાંથી પામીએ?

નીચની સંગતિથી થતા નુકસાનો આ પ્રમાણે છેઃ—

(છપય છંદ)

કરે નીચનો સંગ, નીચની બુદ્ધિ આવે,
કરે નીચનો સંગ, સકળ સદ્ગુણો ગમાવે;
કરે નીચનો સંગ, નીચની ભાષા ભાખે,
કરે નીચનો સંગ, નીચની રીતિ રાખેઃ
વળી નીચ નામ નીચાં કરે, નીચ કહેવાએ ઉંચ જન,
શામળ કહે સંગત નીચની, કોઇ ન કરશો કોઇ દિન.

૨૧૭ આ જગતમાં [illegible] સારૂ ચાલી રહ્યો છે. [illegible] આ [illegible] [illegible] નામે [illegible] [illegible] વિદ્વત્ નામે [illegible] [illegible] કરે છે. [illegible] [illegible] [illegible] મનુષ્યાને [illegible]

([illegible])

પેટ [illegible],
પેટ ઉપાડે ભાર, પેટ ગુણ નાના ગાવે;
પેટ ભમે પરદેશ, પેટથી પાપ કરે છે,
પેટ કરે છળ [illegible], પેટ તો શાસ્ત્ર હરે છેઃ

વળી સંચ પ્રપંચ અધિક કરે, પેટ કાજ નરકે પડે,
શામળ કહે સાચું માનજો, પેટ-પાપ નરને નડે.

વળી પેટની ઉપાધિ વર્ણવતાં તે કવિ કહે છે કે:—

પેટ કરાવે પાપ, પેટ પરદેશી કાઢે,
પેટ કરે પ્રપંચ, ચલાવે મારગ આડે;
પેટ કરે પાખંડ, પેટ ઘણુ ચાંકે દડે,
પેટ શંકર ધાય, પેટ મહેનતમાં મરે;
સતી નારીને ગુણકા કરે, શા અવગુણ કહું પેટના?
શામળ કહે છે સૌ જાણજો, પ્રપંચ પાપી પેટના.

જો પેટ ન હોય તો કશીજ ઉપાધિ રહે નહિ. રાંધવું, ખાવું, કમાવું એ બધું માત્ર એક પાપી પેટને માટે છે એ વિષે કહે છે કે:—

મનહર છંદ.

રાંધવું સીંધવું કામ વાસણ વગેરે બધી,
પેટ જો ન હોત તો પંચાત કોને નડે છે?
પેટ વિના ભૂખ કે તરસ ક્યાંથી લાગે ભાઈ,
પેટ જો ન હોય તો કમાવું કોને પડે છે?
લાંચ ચાડી કે લબાડી પેટને પાપથી થાય,
પેટ જો ન હોય તો ચાકરે કોણ ચડે છે?
ગમે કે ન ગમે એવી અતિ કચકચવાળી,
કેશવ ઉપાધિ બધી એક પેટવડે છે.

વળી પાપીનું પેટ મહા પ્રબલ ક્યાં છતાં પણ કદિ લહાને માટે ભરાતું નથી એ વિષે કહે છે કે:—

સજ્જનોને માનભંગ થવાનો પ્રસંગ ઉપજે છે. માટે અત્ર એવું લોકોના અતિ સહવાસથી પણ અળગુંજ રહેવું. એક હિંદી કવિ કહે છે કેઃ—

દોહરો.

અતિ પરિચયતેં હોત હે, અરૂચી અનાદર ભાય !
ઇંધન કરિ સબહિ મલય, ચંદન દેત જરાય.

મલયાગુર ચંદનના લાકડાને વગડાના ભીલ લોકો ઇંધણ કરીને બાળે છે. એ અતિ પરિચયનુંજ કારણ છે. એક સંસ્કૃત કવિ પણ કહે છે કેઃ—

अति परिचयादवज्ञा सततगमनादनादरो भवति ।
लोकः प्रयागवासी कूपे स्नानं समाचरति ॥

ભાવાર્થ—"અતિ પરિચય કરવાથી માનભંગ થવાનો અને વારંવાર જવાથી અનાદર થવાનો. [illegible] પ્રયાગ પુરિ કે જ્યાં [illegible] સંગમ થાય છે ત્યાં, રહેનારા લોકો કુવામાં સ્નાન કરે છે અને [illegible] અનાદર કરે છે. એ પ્રસિદ્ધ વાત છે.

૨૬૧ અતિ પરિચય [illegible] અનાદર બુદ્ધિ ઉપજતી નથી. [illegible] થઇ તેથી [illegible] પ્રમાણે છે. કહ્યું [illegible] —

अति परिचयादवज्ञा इति यद्वाक्यं मृषैव तद्भाति ।
अति परिचितेऽप्यनादौ संसारेऽस्मिन् प्रायमेऽ रक्ता ॥

ભાવાર્થઃ—અતિ પરિચય કરવાથી અવજ્ઞા કે અનાદર, બુદ્ધિ થાય છે એવું જે વાક્ય છે તે અસત્ય જણાય છે. કેમકે અનાદિ કાળનો જે આ સંસાર છે એનો જીવોને અતિશય પરિચય હોવા છતાં તેના ઉપર તિરસ્કાર ઉપજતો નથી.

૨૫૨ પાપી માણસો પાપ કરતાં જાણે છે કે આ અમારૂં કામ કોઇ જાણતું નથી, પણ એ એમની ભૂલ છે. પાપ તો છાપરે ચડીને પોકારે છે. કહ્યું છે કેઃ—

છપય છંદ.

છાની ન રહે છેક, રીત બૂરી કે રૂડી,
ઘરમાં કરીએ ગુહ્ય, દેશમાં વાગે ડૂંડી;
છાનો ન રહે પુરૂષ, શૂર કાયર કે દાતા,
છાનું ન રહે છિદ્ર, ભ્રાત ભગિની કે માતા;
વળી વિદ્યા છાની રહે નહિ, લીલા લહેર લક્ષ્મીતણી,
કહિ છાનું પાપ રહે નહિ, ખોદી છાલ પૃથ્વી ખણી.
(શામળભટ.)

૨૫૩ મશ્કરી કરવાનો સ્વભાવ પણ ન રાખશો. કેમકે "રોગનું મૂળ ખાંસી છે, ને કજીઆનું મૂળ હાસી છે." હસતાંમાંથી ઘણી વાર ખસતું થઇ જાય છે. હસીને જે વાત કરવામાં આવે તેનું વજન પણ રહેતું નથી માટે હસવાનો સ્વભાવ પણ ઘણી વાર હાનિકારક નીવડે છે. કહ્યું છે કેઃ—

છપય છંદ.

હાસ્યપડી બહુ હાણ, હાસ્યથી ગણ્યા ગાંઠે,
હાસ્યથી હોય ક્લેશ, હાસ્યથી ભવજલ બાંધે;

સમજી તમારા આડોશીપાડોશી સાથે પણ વર્તજો.

૨૫૧ જે સજ્જન છે તે તમે જેમ જેમ પોષો તેમ તેમ તેની ભલાઈ વધતી જશે. પણ દુર્જન છે તેને તમે જેમ જેમ પોષો તેમ તેમ તેની ખરાબી વધતી જશે. આંબો અને લીમડો વાવ્યા એ બંનેને જેમ જેમ પાણી ખાતર વગેરેથી વધારે વધારે ઉછેરતા જશો, તેમ તેમ આંબાના ફળોમાં વધારે વધારે મધુરતા આવતી જશે, ને લીંબોળીએમાં વધારે વધારે કડવાશ આવતી જશે. માટે કહ્યું છે કે: —

દોહરો.

સજ્જન સો રસ પોખિયે, ત્યોં ત્યોં અધિક હુલાસ;
જ્યોં જ્યોં સજ્જન પય મિલત, ત્યોં ત્યોં અધિક મીઠાશ.

૨૫૨ દુનિયામાં [illegible] મનુષ્ય [illegible] પોતાના [illegible] [illegible] કહ્યું છે કે:

દોહરો.

[illegible]
[illegible]

છપય છંદ.

ભીખ માંહી નહિ ભોગ, ભીખથી ભોગ ન થાપે,
ભીખ માંહી નહિ માન, ભીખથી ભાગ્ય ન થાપે;
ભીખ નામ નિર્માલ્ય, ભીખથી આરજ ખુએ,
ભિક્ષુક એવું પાત્ર, કો ન તે સામું જુએ.
છે તુચ્છ વસ્તુ તે સર્વથી, ભીખ હોય હલકી બહુ;
કવિ શામળ કહે શાણા સુણો, ભીખથી ભૂંડું શું કહું ?

૨૫૮ એક હિંદી કવિ પણ કહે છે કેઃ—

દોહરો.

તૃણહુતેં અરૂ તૂલિતેં, હલકો યાચિક આંહિ;
જાંનતહે કહૂ માંગીહે, પવન ઉડાવત નાંહિ.

ઘાસ અને તણખલા કરતા પણ તમારે ભીખ માગનારને હલકો સમજવો. કોઇને શંકા થાય કે ભીખ માગનાર તણખલા ને ઘાસ કરતા પણ હલકો હોય તો એ પવનવડે ઉડી કાં ન જાય ? કવિ કહે છે કે પવન એને જાણીને ઉડાવી જતો નથી, કેમકે એને પણ બીક લાગે છે કે રખેને મને માગશે ? એ બીકે માગણને પવન ઉડાડી જતો નથી.

મતલબ કે આજીવિકા તો ગમે તે ધંધો કરવો. બાર ઉપરવાની મજુરી કરવી, પરંતુ ભીખ માગવી સારી નથી. ભીખ માગી ભોગ ભોગવવા એ પણ ધિક્કારવા યોગ્ય છે. કહ્યું છે કેઃ—
"આગ ભીખના ભોગને."

૨૫૯ નોકરી કરવી એ મહા મુશ્કેલ છે. નોકર થનારે સ્વાધીનતા, માન અને શરીરસુખોનો ત્યાગ કરવો પડે છે. ઉપરાંત શું ગમે

છે? એ વારંવાર બેલું પડે છે. ગમે તેટલું ડહાપણ પોતાનામાં હોય છતાં તેને દૂર મૂકી ઉપરીની ઇચ્છાને વશ રહેવું પડે છે. પોતે સારામાં સારૂં કાર્ય કર્યું હોય છતાં તેને ખરાબ કહી ઉપરી ઠપકો આપે તો તે સાંભળવું પડે છે અને ઉપરીનાં અયોગ્ય કે આડાં પેડાં વચનો હસ્તે મુખે સાંભળવાં પડે છે. એટલાં માટેજ મહાકવિ ભર્તૃહરિ કહે છે કે:—

"સેવાધર્મો પરમગહનો યોગીનામપ્યગમ્યઃ"

"સેવાધર્મ મહાગહન છે, એ ધર્મ મોટા યોગીઓને પણ અગમ્ય છે." એટલાજ માટે એક કવિ કહે છે કે:—

ચાકરી કેવી આકરી છે, તે જાણી શકે શું શેઠ ?
દુઃખદબાણ સદા સમજે છે, હોય દબાયો હેઠ.
ભૂખ્યાનું દુઃખ શું જાણે ? જન્મ્યો હોય ભાવતું ભાણે.
(કેશવકૃતિ.)

૨૭૭ ઉપરનું કથન હલકી નોકરીવાળાને માટેજ છે એવું ન સમજવું. એ કથન તો દીવાનપદે બિરાજી ઘોડાગાડીમાં ફરનાર, ફક્કડ બંગલામાં વસનાર અને જગતની નજરમાં મોટા ગણાનાર નોકરોને પણ લાગુ છે, એમ સમજવું. એને પણ ઉપરીનું ગાયું ગાવું પડે છે ને "હાજી હાજી" કીર્તન ગાવું પડે છે. એમણે પણ અવસર વિના અરજી થતી નથી ને માલિકની મરજી સાચવવી પડે છે. તમે સમજજો કે નોકરી એ એક જાતની બેડી છે. પછી લોઢાની હો કે સોનાની હો. પણ હાથપગને બંધન કરનારી તો ખરીજ. પરાધીનતાનું દુઃખ ગાતાં એક કવિ કહે છે કે:—

દોહરો.

માગણ કદિ આળસ કરે, તસ્કર જાય ન જાય;
ચાકર હાયે શું કરે? લુણ પરાયું ખાય.

૨૭૯ હવે સેવ્યજનોએ એટલે કે શેઠ યા ઉપરીઓએ શી રીતે વર્તવું એ સંક્ષિપ્તમાં કહેવાશે. પ્રિય વાચક! જો ઇશ્વરકૃપાએ તું શેઠ કે ઉપરી થયો હોય તો યાદ રાખજે કે તારો નોકર થનાર માણસ પણ તારા જેવોજ બેહાથ, બેપગ અને મગજવાળો માણસ છે. [illegible]

૨૮૦ [illegible]

૨૮૧ [illegible]

મનમાન્યું છે વિત્ત, પ્રીત નિજ યુવતી જોડે,
અતિથિ પામે માન, સુરપૂજન નિત કોડે;
મિષ્ટાન્ન બને નિત મંદિરે, આજ્ઞાપાળક દાસ છે,
ધન્ય ધન્ય તે ગૃહસ્થાશ્રમ જ્યહાં સદા સંતનો વાસ છે.

૨૮૮ પુરુષ અને સ્ત્રી જ્યાં પરસ્પર મર્યાદા, સભ્યતા, પ્રેમ અને મિત્રભાવથી બોલે ચાલે છે—અને તુચ્છ તથા કટાક્ષરૂપ વચનો ઉચ્ચારતા નથી એજ જોડાને સુશિક્ષિત અને સુખી જોડું જાણવું. આવા જોડાને દુઃખી હાલત પણ દુઃખદાયક જણાતી નથી.

૨૮૯ પ્રશ્ન:—પરમેશ્વરનો સ્નેહી કોણ ?
ઉત્તર.—જે અધ્યાત્મ[illegible] [illegible]

૨૯૦ પ્રશ્ન:—[illegible] ?
ઉત્તર:—જે [illegible] નહિ.

૨૯૧ પ્રશ્ન:— [illegible] ?
ઉત્તર:— [illegible]

પવિત્ર સ્વચ્છ પાત્રોમાં ભોજન કરવું જોઇએ. જમતાં પહેલાં ઈશ્વરનું સ્મરણ કરી, એના નિમિત્તના અમુક ગ્રાસો આપી પછી ભોજન શરૂ કરવું જોઇએ. પોતાના ઘરમાં બાળક કે વૃદ્ધ હોય તો તેમને જમાડી ભોજન કરવું. અને જો મેમાન હોય તો પંક્તિભેદ રાખ્યા વિના સાથે બેસીને ભોજન લેવું. જમતાં નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી.

૧ ભોજનના આરંભમાં સિંધાલુણ, આદું વગેરે તીક્ષ્ણ પદાર્થોના પ્રથમ ગ્રાસ લેવા એ પાચનમાં લાભકારક છે.

૨ ભોજનનો પદાર્થ અત્યંત ગરમ પણ ન હોવો જોઇએ તેમ ટાઢો સડી ગયેલો કે રસવિક્રય થઇ ગએલો પણ ન હોવો જોઇએ.

૩ જમવાનો પદાર્થ સ્વાદિષ્ટ તથા સારી રીતે ચડેલો હોવો જોઇએ.

૪ જમવા સમયે ચિત્ત અત્યંત પ્રસન્ન રાખવું ને ચાવી ચાવીને શાન્તચિત્તે જમવું.

૫ જમવામાં પહેલા મધુર સ્વાદના પદાર્થો જમવા, પછી ખારાખાટા પછી તીખા અને છેલ્લે કડવા સ્વાદના પદાર્થો જમવા.

૬ ન પચે એવા પદાર્થો જેવા કે કઢી, અડદની દાળ વગેરે બહુ ઓછા પ્રમાણમાં લેવા ને પેય પદાર્થો (દૂધ છાશ વગેરે) પૂરતા પ્રમાણમાં લેવા. કેમકે પ્રવાહી પચવામાં હલકા છે.

૭ ભોજનના પદાર્થો છ જાતના છે. કેરી વગેરે ચૂસવાના પદાર્થો ૧ ચોષ્ય કહેવાય છે. દૂધપાક, શીખંડ વગેરે ચાટવાના પદાર્થો ૨ લેહ્ય કહેવાય છે. પાણી દૂધ વગેરે પીવાના પદાર્થો ૩ પેય કહેવાય છે. વધારીઆ ચણા, પૌંવા વગેરે પદાર્થો ચાવવાયોગ્ય હોવાથી ૪ ચર્વ્ય કહેવાય છે. દાળ ભાત આદિ પદાર્થો ૫ ભોજ્ય કહેવાય છે ને લાડુ વગેરે પદાર્થો ૬ ભક્ષ્ય કહેવાય છે. એ પદા-

૩ પહેલાંકહેલો કોઇએ નજીવો અપરાધ કર્યો હોય તો ક્ષમા કરજો.

૪ સોહ્લજ્જામાં ક્ષમાયોગ્ય કાર્ય હોય તેપણ ક્ષમા કરજો.

પરંતુ તમે અત્યંત ક્ષમાવાન છો ને કોઇને કશુંજ કહેતાનથી, એવું લોકો જાણશે તો પેલા ફેંટો વગરના ત્યાગકરેલા સર્પની જેવી દુર્દશા થઈ હતી તેવી તમારી જગત્માં હપાજનક સ્થિતિ થવાની [illegible] ક્ષમા કરો, પણ નર્પ ફેંટો રાખજો. અંતમાં [illegible] તેમ [illegible] તો [illegible] સર્વ [illegible] [illegible]—

૧ [illegible] નહિ, તેમજ તમારા [illegible] પણ [illegible] નહિ.

૨ તમારા નોકરો, કુંટુંબ અને બીજાં [illegible] તો તમને કડુવચન [illegible] પેલા [illegible] કરશો.

૩ તમારા [illegible] કરશો.

૪ તમારા [illegible] કરશો.

૫ [illegible] કરશો.

૬ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થઇ ગયા.

કહેવાની મતલબ એ છે કે તમે સભ્યતા ધારણ કરો તે ખૂબ વિવેક-વિચાર કરીને ધારણ કરજો. નહિતો લાભ કરતાં હાનિના ભોક્તા થશો.

પ્રથમ ભાગ સંપૂર્ણ.

દોહરા.

પૂર્ણ કર્યો મહા પ્રેમથી, પ્રથમ ગુચ્છ આ સાર;
સુખદ ગુરૂકૃપાથી શોભતો, અહો સુજ્ઞો ! ધરી પ્યાર. ૧
વિવિધ શાસ્ત્ર મંથન કરી, સારો કર્યું નવનીત;
અર્પું છું અતિ આદરે, આશિષો ધરી પ્રીત. ૨

ધારણ કરતાં એ કહ્યું : "હું સંન્યાસી છું;" "હું જગતમાં પૂજ્ય છું," એવું અભિમાન જાદિ પાળતું હોય તો લાભ નહિ, પણ હાનિ છે. તેના કરતાં ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહ્યા છતાં—જે લાગ્યું તે ભોગવી છૂટયા છતાં–કર્માભિમાનનો બોટલો માથા ઉપરથી નાખી દેવામાં આવે તો લાભ છે. દેખાદેખી જાગતાં કર્યાં, દેખાદેખી ઘરબાર ને દેખાદેખી હાથમાં તુંબડું લઇ ભટકવા માંડયું; પણ વસ્તુવિચારવિના એ બધાં નકામાં છે. કહ્યું છે કે.

અખાનો છપ્પો.

ફરતા ફરતા ભટકે ઘણા, જેમ તાતી વેણુમાહે ચણા,
એથી લાભ કહો ના જડે, વસ્તુવિચાર જો હાથ ન ચડે.
ફૂલા શેકે કેમ હોય નિર્વાણ, જો નૈ ઉપજે આતમ જાણ.
(અખો.)

૨૩ કોઇ બે પુરુષો એક બાગમાં ગયા. હવે તેમાંનો જે પુરુષ દુનિયામાં ડાહ્યો ગણાય છે તેણે તેમાં કેટલાં આંબા છે? દરેકપર કેટલા કેટલા મણ કેરીઓ છે? તેની કીંમત શી ઉપજે છે? તેમાં કોણ કોણ ભાગીદારો છે? ઇત્યાદિ અનેક બાબતોની પૂછગાછ કરવા માંડી. પણ બીજાએ તો તેના ધણી સાથે મળી, ઓળખાણ કાઢી, રજા લઇ, ચુપચુપપણે બેસી કેરીઓનો રસ ચૂસવા માંડયો. હવે કહો કે આ બેમાં ડાહ્યો કોણ? કેરીઓનો રસ ચૂસવાથી ભૂખ મટનાર છે, ખાલી વાડ ગણવાથી કે આંકડા માંડવાથી નહિ. દુનિયામાં ડાહ્યા ગણાતા માણસો આમાંના પહેલા નંબરના પુરુષો જેવા હોય છે. તે પોતાની બુદ્ધિમત્તાના ઘમંડમાં "જગતનું કારણ" ને "જગતનું પ્રયોજન" ને એવી એવી અનેક બાબતોની પૂછગાછમાં વરસોનાં વરસો ગાળી નાખે છે.

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] નહિ [illegible] છે.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છું '[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ન [illegible] નહિ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

કુંડળીઆ.

રહિયા અલગા રામ જ્યાં નેડી રાખિ નાર,
શુભ ગુણ છુંદી ચારણી, ઔગુનકા ભંડાર;
ઔગુનકા ભંડાર, પાંર પરપંચ ન આવે,
પ્રીતિ એહ પ્રમાણ, ખાણ ચારૂં ભરમાવે;
દાખલ બ્રહ્માનંદ, સંગ તેહી અતિ દુઃખ સહિયા,
વલગા વિષય વિકાર, રામ ત્યાં અલગા રહિયા.

ભાવાર્થઃ—"જ્યાં સ્ત્રીને સમીપમાં રાખી છે, ત્યાં પરમાત્મા છેટેજ છે. આ એ શુભ ગુણોનો ત્યાગ કરનારી ચારણી જેવી છે. એના પ્રપંચોનો પાર આવે એમ નથી. એની પ્રીતિ કેવી છે? જગ ભ્રમણની જે ચારે ખાણો (સ્વેદજ, અંડજ, ઉદ્ભિજ્જ ને જરાયુજ). તેમાં ભમાવનારી એની સુંદર (!) પ્રીતિ છે. જેણે એનો સંગ કર્યો તેણે અનેક દુઃખો સહન કરવાનું શિરે લીધું સમજવું. કેમકે નારી પાસે રાખી વિષય-વિકારમાં જ્યાં મન ચોંટેલું છે ત્યા રામને-પરમાત્માને-તો અળગાજ રહેવાનું છે."

૩૪૩ યોગવાસિષ્ઠકાર પણ કહે છે કેઃ—

शोच्यतां परमां याति तरुणस्तरुणीपरः ।
निबद्धः करिणीलोलो विन्ध्यखाते यथा गजः ॥
यस्य स्त्री तस्य भोगेच्छा निःस्त्रीकस्य क्व भोगभूः ।
स्त्रियं त्यक्त्वा जगत्त्यक्तं जगत्त्यक्त्वा सुखी भवेत् ॥

ભાવાર્થઃ—"જેમ વિંધ્યાચળ પર્વતની ખાઇમા, હાથિણીઓમાં આસક્ત થએલો હાથી ખાડામાં સપડાઇ જાય છે, તેમ તરુણીઓમાં આસક્ત થએલા તરુણ પુરુષો મહા શોકને પામે છે. જેને સ્ત્રી હોય તેને ભોગની

ભાવાર્થ:—" ભગવાનનો વિશ્વાસ મૂકી દઈને તું શી દિશાએ શા માટે દોડે છે? એ ખાવિંદ તારી પાસેજ છે, તારાથી એક ક્ષણ પણ ન્યારો થયેલો નથી. જે પ્રભુ હાથી જેવાં મોટાં જાનવરોને તેનું પેટ ભરાય તેટલો સાંજ સવાર ચારો આપે છે, જે પ્રભુ જળચરોને જળમાં ને સ્થળચરોને સ્થળમાં ખોરાક પૂરો પાડે છે તે શું તને ખોરાક નહિ આપે? જેણે ચાંચ આપી છે તે ચણ પણ આપશે."

છંદ વિજય.

કહું હોય દીન ગીરે ઘર હી ઘર, નાંહિ કરે ઉરમાંહિ બિચારો,
પેટકે કાજ કરે નિશવાસર, મુઢ બિના બિસવાસ પિયારો;
સાગર મેં મછ હી મછ પાવત, હે શત ભોજન દેત પ્રમાણો,
બ્રહ્મમુનિ કહે તું મન શોચત, તેરો તો એક હી શેર અહારો.

ભાવાર્થ.— [illegible] વિચાર કર્યા વિના તું દીન [illegible] શા માટે [illegible] વિશ્વાસ વિના [illegible] એક શેર [illegible]"

[illegible]

[illegible]

પણ અસર કે પરવા નથી. કોઇ દિવસ જાતજાતના મેવા તથા સાકરનાં મિષ્ટાન ખાવાનાં મળે છે, તો કોઇ દિવસ માત્ર ખાવાની ભાજીને તે પણ મીઠા વિનાનીજ મળે છે; તેમ કોઇ દહાડો તો અમે વાજતે ગાજતે આખું નગર જમાડીએ છીએ. પણ તે બધી સ્થિતિઓમાં અમારા મનને તો સરખીજ મોજ છે. કોઇ દિવસ અમારા શરીરને ફાટયાંતુટયાં લુગડાં ન મળતાં નગ્ન રહેવાની સ્થિતિ હોય છે; તો કોઇ દિવસ જરિયાની સાલ દુસાલા ઓઢી રંગેચંગે ફરવાનું કે જંગમાં વિજય પ્રાપ્ત કરવાનું થાય છે; પણ તે તમામ સ્થિતિઓમાં અમારા મનને તો સરખીજ મોજ છે. કોઇ દિવસ શરીર ઘણુંજ આરોગ્ય જોવાય છે તો કોઇ દિવસ અનેક રોગગ્રસ્ત થઇ એકલા મરણ પામતું જોવાય છે. પણ તેમાં અમારા મનને તો મોજજ છે. લખચોરાશીના ભ્રમણમાં કદિ ઉંચી યોનિમાં જન્મ થાય છે તો કદિ પશુ કે પંખીની યોનિમાં પણ જન્મ થાય છે. પરંતુ કબીર કહે છે કે હવે અમે વાસના રહિત છીએ અમને એની દરકાર નથી. ભલે અમને સંસારી લોકો ભલે અડબંગ માને, પણ અમે અમારા બ્રહ્માનંદમાં નિમગ્ન છીએ.

૩૪૪ અરીસામાં મોં જોવું હોય તો અરીસાના કાચ ઉપર તેલની ચીકાશ, રજ કે ડાઘો કે, જે કાંઇ કચરાદુથી પડેલ હોય તે કાઢી નાખવા જોઇએ તથા અરીસાને બરાબર મુખની સામે ધરવો જોઇએ. એજ પ્રમાણે અંતઃકરણમાં બ્રહ્મભાવ પ્રકટાવવો હોય તો અંતઃકરણ ઉપર મનાદિક વિષયોના સ્નેહની ચીકાશ ચોંટી હોય તે ચોકસી દૂર કરવી જોઇએ. તેમજ કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મત્સરાદિ રજ દૂર કરવી જોઇએ. એમ કર્યા વિના અરીસામાં સ્પષ્ટ મોં શી રીતે ‘ભાસ’ પડવાનું તો એવા હોય હોય છે કે બ્રહ્મ દર્શન કરવા ચાહે પણ, મનવૃત્તિઓને સંસાર

ક્રોધ ઉપર શા માટે ક્રોધ કરતા નથી?" મતલબ કે સત્પુરુષોએ ક્રોધને કોઇ રીતે સ્થાન આપવું નહીં. જો તમારા ઉપર કોઇ ક્રોધ કરે તો તમારે આવો વિચાર કરવો.

न मेऽपराधः किमकारणे रुषा
मदन्यमुर्धेरपि मेन चिन्तयेत् ।
न यत्कृता प्रागभवजन्मनि स्मृति
स्तमोऽपराधः परमोऽनुविस्मृताम् ॥

ભાવાર્થ:- "મારો કાંઇ વાંક નથી છતાં કોઇ નિષ્કારણ મારી નિંદા શા માટે કરતા હશે? એવા વિચાર માણસે કરવા નહિ. પણ એવો વિચાર કરવો કે [illegible] મુક્ત થવાનો ઉપાય ન કર્યો, એજ મારો મહાન અપરાધ છે [illegible] પહેલાંજ એ ઉપાય કર્યો હોત તો આજે [illegible] ન કરી [illegible] નિંદા કરત?"

ક્રોધ એ [illegible] કરનાર છે, માટે પોતાનું શ્રેય [illegible] તેટલા મુક્ત [illegible] કરે છે [illegible]

મનહર છંદ.

ક્રોધરિપુ આંખ છતાં અંતરે અધાપો આપે,
ક્રોધરિપુ કાન છતાં બધિર બનાવે છે;
ક્રોધરિપુ રૂડી રીતિ નીતિને રખાવે દૂર,
ક્રોધરિપુ બાર બારે લાભને ભૂલાવે છે;
ક્રોધરિપુ વિનય વિવેક વિસરાવી દીએ,
ક્રોધરિપુ દુષ્ટ દુરાચારમાં દટાવે છે;
કેશવ કહું શું ક્રોધરિપુતણું દુષ્ટપણું,
ભવાટવીમાંહિ ભૂંડે હાલે ભટકાવે છે.

ભુજંગમ છંદ.

અમારા ઉપભોગ મહાસુખ માણ્યાં,
એનાં ભોગ અતિશય ખરી નહિ જાણ્યાં;
દીધા દાન ક્રોડ જગતને પાણીમાં,
સૂના ત્યાગી ગેહ મગીક મનાણીમાં.

[illegible] છે તો [illegible] ખરી!

કહ્યું છે કે:—

દુનિયામેં [illegible] નહ્ય, [illegible]
[illegible] નહ્યાં [illegible]
આખિરથી [illegible] નહ્ય, [illegible]
[illegible] નહ્યાં [illegible]
[illegible] નહ્ય, [illegible]
[illegible] નહ્યા. (૧)
[illegible]
[illegible] આરદહોમાં
આખિરમેં [illegible]
[illegible] નામમેં
[illegible] નહ્યાં
[illegible] નહ્યા. (૨)

[illegible] કરીને [illegible] પણુ [illegible] દુઃખી

કરો તે "હું કરૂં છું એમ માનજો માં. સવારથી સાંજ સુધી તમે જે જે કામો કરો તે **श्रीकृष्णार्पणमस्तु** એટલે કે ભગવાનને અર્પણ કરૂં છું એવી સમજણે કરજો. એટલે તમારૂં કલ્યાણ થશે. તમારે માટે એ રસ્તો બસ છે." આટલું કહી નારદજી તો વિદાય થયા.

ભણેલા કરતાં અભણના તથા પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓના હૃદય વધારે સરલ હોય છે. ડોશીમાએ તો ઋષિના વચનો હૃદયમાં કોતરી લીધાં. ને દૃઢ નિશ્ચય કર્યો કે કાલ સવારથી ચોક્કસ એમ કરવું. વળી આ તો નિયમ છે કે જે કામો તીવ્ર ઉત્સુકતાથી કરાય તે વહેલાં સિદ્ધિ આપનારા થાય છે; અને મંદ ઉત્સુકતાથી કરાય તે મોડાં ફળદાયી થાય છે. આથીજ યોગશાસ્ત્ર કહે છે "**तीव्रसंवेगानामासन्नः समाधिलाभः**" (તીવ્ર સંવેગ વાળાઓને જલ્દી સમાધિ પ્રાપ્ત થાય છે.) ડોશીની શ્રદ્ધા તીવ્રતર હતી; એટલે ફળસિદ્ધિ વહેલી થાય એમાં આશ્ચર્ય જેવું નહોતું. ડોશી તો સવારમાં ઉઠી ઘર વાળ્યું અને સુપડામાં પુંજો ભરી ઉકરડે નાખવા ચાલી. ત્યાં નારદજીનું વચન સાંભર્યું. એટલે ઉકરડે ફગાવતાં કે ફેંકતાં ઉત્કટ શ્રદ્ધાથી બોલી:—"**श्रीकृष्णार्पणमस्तु** કચરો ઉડી વૈકુંઠમાં શ્રીકૃષ્ણના ઉપર પડ્યો ને ભગવાનના પીતાંબરને ધુળ ધુળ કરી મુક્યું! વૈકુંઠના સૌ વિસ્મય પામ્યા કે આ શું? ત્યાં તો ડોનોમાં મળમૂત્રનો ત્યાગ કરવા ગયા, ને ત્યાં પણ **श्रीकृष्णार्पणमस्तु** કરતાં આવ્યા! જોઇ લ્યો પ્રભુની દયા! ભગવાને જોયું તો જણાયું કે નારદના ઉપદેશનું આ પરિણામ છે. એટલે નારદને બોલાવી હકીકત કહી. નારદજી પણ હકીકત સાંભળી મુંઝાયા. એકદમ તેમણે ડોશી પાસે જઇ કહ્યું "અરે ડોશી! આ શું કર્યું? શું મેં આવું કૃષ્ણાર્પણ કરવાનું કહ્યું

હાથમાં કોથળી લઇ ગુરુજી પાસે ગયો. દંડવત્ કરી ગુરુજીના ચરણ પાસે પેલી પાંચસો રૂપિયાની કોથળી મૂકી, ને બોલ્યો- "પ્રભુ, જે માણસને રકમ ફકીની આપેલી, તે હમણાં આપી ગયો છે. એટલે આ રકમ લઇ આપના ચરણમાં આવ્યો છું. એ રકમ ફકીની નહિ, પણ '**ફૂલ નહિ ને ફૂલની પાંખડી**' રૂપે સ્વીકારી સેવકને આભારી કરશો." ગુરુજી મંદ હસીને બોલ્યા- "ભાઇ, રૂપિયા પાછા લઇ જા, અને તારા મુંધટાગુન્ને આપ. આ શરીરને કાશીએ પણ જવું નથી ને બીજે પણ ક્યાંઇ જવું નથી. આ તો તારી ખાત્રી થાય કે નહિ? એજ જોવાનું છે."

૩૬૮ આવા બનાવો વારંવાર બનતા જોવાય છે. જિજ્ઞાસુએ પોતાના સદ્ગુરુ ઉપર સૌથી વધારે શ્રદ્ધા-ભક્તિ રાખવી જોઇએ. જે ગુરુવર, શિષ્યના અંતઃકરણનું અજ્ઞાન છોડાવી ત્રિવિધિ તાપોથી મુક્ત કરે છે; જે ગુરુવર, શિષ્યને ઉનાળાના સળગતા રણ જેવો દુઃખદ લાગતો સંસાર, સ્વર્ગના નંદનવન જેવો સુખદાયી બનાવે છે અને જે ગુરુવર, જીવનો જીવભાવ છોડાવી તેને સચ્ચિદાનંદ ભાવ પ્રકટાવે છે એ ગુરુવરને બિચારો પામર શિષ્ય શું આપવાનો હતો.' કાળજ નહિ માટેજ દાંભિક અને માયિક ગુરુઓ ઉપર સખ્ત પ્રહાર કરનાર અખો ભક્ત પણ ભક્તિભાવે ગુરુ-ગુણ ગાતા લખે છે કે:—

શ્વાન શૂકર બિડાલ ખર, તેના દેહનો જે જંતઃ
તેને મુકે હરિ કરી, જેને મળે સદ્ગુરુ સંત.

ગુરુ મહિમા છે અતિ ઘણો, કો સમજે સંત સુજાણ;
તે ગુરુ-ગોવિંદ એકતા ભજે, જેને લાગ્યા સદ્ગુરુ-બાણ.

(૨)

ગુરુ ચરણ ચિત્ત લાગ્યું મેરે દાતા, ગુરુ ચરણરજ પાયો રે;
હૃદયકમળમાં થયાં અજવાળાં, સોડહં શબ્દ સુણાયો;
મેરે દાતા...

એજ ધૂનની ગગન મંડળમાં, ઘેરી ગર્જના થાએરે;
ધિનકટ ધિનકટ નોબત વાગે, સિતાર સિંગી સુણાએ;
મેરે દાતા...

ચંદા સુરજના નિગમ જસે ત્યાં, ગરવા ગુરુ દર્શાવ્યાં રે
કોણ ભજનની ધૂન મચાવે, ત્રિભુવન માંહી સમાયો;
મેરે દાતા...

ભાવાર્થ :—"મનુષ્યના પેટનું માંડું જેમ આગળ, પાછળ, ઉપર, નીચે [illegible] શાંતિ અનુભવે છે, તેમ [illegible] આપેલી પરબ્રહ્મની વર્તિઓમાં [illegible] થતાં, [illegible] અનુભવનાર [illegible] [illegible] ને તેથી [illegible] [illegible] છે સોડહં [illegible] એ શબ્દ

પુરુષો ગુણેશઃ સ્વરૂપમાં-આત્મસ્વરૂપમાં સ્વરૂપમાં-લય પામી ગયાં છે. આ પ્રમાણે બ્રહ્મીભૂત થયેલા પુરુષ, જેમને પણ અમિતાભ કહે છે કે પોતાનાં રૂપ બનાવે છે. એ સર્વ કર્મની સાધારણ સાથ છે. આવા પુરુષોની સ્તુતિ કરનારાઓ શી રીતે થઈ શકે? નહિજ.

૨૬૯ એમ સાહેબ કહેવરાવવાથી લાભ નથી, જે સાહેબ બનેલું છે તેમ સ્વામી આત્મજી મ. કહે છે કે:—

સાહેબ જપે તો ક્યા જપે, લાકડી રાશા ભુન;
આત્મજ્ઞાનકી ખબર નહિ, જપે કમરાતનકા ભુન.

માટે એકલા સાહેબ કહેવાથી સંતોષ ન માનવો

૨૭૦ કેટલાકને આપણે એવું બોલતા સાંભળીએ છીએ કે "ભાઈ આ તો કલિયુગ છે; એમાં શું કરવાનું થાય!" પણ એ બોલવું ભૂલ ભરેલું છે. એવો એકે યુગ આવવાનો નથી કે અંતઃકરણ પવિત્ર કર્યા વિના કોઈનો ઉદ્ધાર થાય. જો તમે મનને પવિત્ર કરો તો આ કલિયુગમાં પણ તમારે સત્યયુગ આવે છે. આ સંબંધમાં તુલસી દાસ કહે છે કે

તુલસી મન મલ દૂર કરી, કીજે પ્યારે હરિ-ધ્યાન;
સત, ત્રેતા, દ્વાપર, કલિ, ચારે યુગ પરમાન.

૨૭૧ પરમાત્માનું માહાત્મ્ય જાણી, ભક્તિ પદાર્થોમાં જેટલો સ્નેહ હોય તેના કરતાં પણ પરમાત્મામાં અધિક સ્નેહ સ્થાપન કરવો તેનું નામ પરાભક્તિ કહેવાય છે. એ ભક્તિનાં "અનન્યભક્તિ" કે "એકાન્તિકભક્તિ" એવાં નામો છે. એવી ભક્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટે સાધનરૂપે નવ પ્રકારની ભક્તિ વર્ણવેલી છે.

શ્રવણ ૨ કીર્તન, ૩ સ્મરણ, ૪ પાદસેવન, ૫ અર્ચન, ૬ વંદન, ૭ દાસ્ય, ૮ સખ્ય, ૯ આત્મનિવેદન.

૧ પરમાત્માના સગુણ અથવા નિર્ગુણ સ્વરૂપનું યથાર્થજ્ઞાન થવા માટે મહાત્મા પુરુષોના વચનોનું સત્પુરુષ દ્વારા શ્રદ્ધા ભક્તિપૂર્વક શ્રવણ કરવું તે ‘ શ્રવણભક્તિ ’ કહેવાય.

૨ પરમાત્માના સગુણ વા નિર્ગુણ સ્વરૂપનું શાસ્ત્રાદિવડે ભાવપૂર્વક વર્ણન કરી અન્યને સંભળાવવું તે ‘કીર્તનભક્તિ’ કહેવાય.

૩ પરમાત્માના સ્વરૂપનો સતત વિચાર કરતા કરતા તેનું નામ જપવું અથવા ઇષ્ટમંત્ર જપવો તેનુ નામ ‘સ્મરણભક્તિ’ કહેવાય.

૪ ઇષ્ટદેવની પ્રતિમાના કે સદ્ગુરુના ચરણારવિંદોનું માહાત્મ્ય સમજીને સેવન કરવું તેનુ નામ ‘પાદસેવન ભક્તિ’ કહેવાય. અથવા તો શ્રુતિ કહે છે કે “આ વિશ્વ બ્રહ્મના એકપાદમાં સર્વ ભૂતો રહેલા અને એના ત્રણપાદ સ્વયપ્રકાશ અમૃતરૂપ છે” (**पादोऽस्य सर्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि**) આવા આવા વચનોવડે તેનું અનુસંધાન કરવુ તે ‘પાદસેવનભક્તિ’ કહેવાય.

૫ જીવે પોતાના મન બુદ્ધિરૂપી તથા અહંતા મમતારૂપી પુષ્પો પરમાત્માને બહુ માનપૂર્વક ચઢાવી તેનુ પૂજન કરવું તેનુ નામ ‘અર્ચન ભક્તિ’ કહેવાય. અથવા ઇષ્ટદેવની પ્રતિમાનુ કે સદ્ગુરુનુ વિધિપૂર્વક ઉપચારોવડે શ્રદ્ધા ભક્તિપૂર્વક પૂજન કરવુ તેનુ નામ પણ ‘અર્ચનભક્તિ’ કહેવાય.

૬ સ્થાવર જંગમ આ જે જીવો દેખાય છે તે તમામ પરમાત્માના અંશ હોવાથી પરમાત્માજ છે; એમ સમજી એમને નમન કરવું અથવા દેહાભિમાન દૂર મૂકી ઇષ્ટદેવને તથા સદ્ગુરુને સાષ્ટાંગ દંડવત્ નમન કરવું એનુ નામ ‘વંદનભક્તિ’ છે.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

અંતર જો નવ બુઝી આગ,
તો ધિક ટોપી ને ધિક્ પાગ.
પણ અંતર જો બુઝી આગ,
તો ધન્ય ટોપી ને ધન્ય પાગ.

अभ्यासेन स्थिरं चित्तं अभ्यासेनानिलच्युतिः ।
अभ्यासेन परानन्दः अभ्यासेनात्मदर्शनम् ॥

૩૭૧—અંતરમાની કામનાને હણવી; એ કામ એકદમ થાય તેવું નથી. રોજ થોડો થોડો અભ્યાસ થાય તો ધીમે ધીમે તે થઈ શકે તેવું છે. તમારા હૃદયમાં કઈ કામના વિશેષ છે, તે નક્કી કરી તેમાં દોષદૃષ્ટિ કરતા રહો, એટલે તમને તર્કદ લુગડા પણ સિદ્ધિદાતા થશે! અભ્યાસથી શું નથી બનતું?

"અભ્યાસથી ચિત્ત સ્થિર થાય છે, અભ્યાસથી પ્રાણને વશ કરાય છે, અભ્યાસથી આનંદ ભોગવાય છે અને આત્મદર્શન પણ અભ્યાસથી થાય છે." માટે રોજ રોજ થોડો થોડો કામનાઓને ઘટાડવાનો અભ્યાસ કરો કે પરમપદ પામી શકાય.

૩૭૨ પક્ષીને જ્યાં લગી જમીન ઉપરથી આકાશમાં ઉંચું ચડવું હોય ત્યાં લગી પાંખો હલાવવાનો શ્રમ કરવો પડે છે ઊંચે ચડ્યા પછી તો નિરંતર શ્રમ કરવો પડતો નથી. તમે આકાશમાં ઉંચ ચડતી સમળીઓ કે બાજપક્ષીની સ્થિતિ જોશો તો આ વાત સમજાશે. ઊંચે પહોંચ્યા પછી સમળીઓ પાંખો હલાવ્યા વિના સ્થિર પાંખો નાખી ચક્કર ફરતી તમે જોશો. આવીજ સ્થિતિ ઉચ્ચદશાએ પહોંચેલા સત્પુરુષ કે દરવેશની સમજવી. ઉચ્ચકક્ષાએ પહોંચતાં તેમને શ્રમ કરવો પડ્યા હશે. પણ પહોંચ્યા પછી તેમને

પાખુરા તોરા કે દૂજા, શાળબે શેખ પાતા જો...તુજે
ન દો મુઈ ન દો બાકિન, કૈંલુ ઉસ કી અમર જો;
ફુરમાનમાં કરીકેતા, તુ આજ-અતિ-ચહ કિતાના જો...તુજે
કર્ક મરઘુન મનમાના, ગુરુ મનને કિશમેં પંદ્વાના;
પાકિ મનમાના મયખાના નાદે પીના આતા જો... તુજે

ત્રીન પ્રકારોનું શરાબખાનું છે. એ શરાબખાનામાં ઇશ્વરીપ્રેમનો નિશો કરવા તું હમેશાં આવતો જા. બીજું તારે કશું કરવાની જરૂર નથી. તાત્પર્ય કે તત્ત્વજ્ઞાન થયા પછી સાધનો એની મેળે છૂટી જાય છે. જ્યાંસુધી પ્રાબલ્ય પ્રાપ્ત કર્યું નથી ત્યાંસુધી સાધનો સાધવાની જરૂર છે.

૩૯૯ લગનીની વાત ન્યારી છે. કોઇ વિષયમાં ખરેખરી લગની લાગે તો મન એમાં એવું તન્મય થઇ જાય છે કે મનની તન્મયતા પામે ઇંદ્રિયોના વિષયો પણ અદૃશ્ય થઇ જાય છે. કહેવાય છે કે એક વ્યભિચારિણી સ્ત્રી પોતાના પ્રિયતમ જારને મળવાને અત્યંત આતુર બની ત્વરાથી ચાલી જતી હતી, તેના પ્રિયતમના દિદારનાં તરસ્યાં લોચનો આસપાસની વસ્તુસ્થિતિ જોવાને પણ અશક્ત બન્યાં હતાં, એટલે જતાં જતાં રસ્તામાં કપડું પાથરી નિમાજ પડતા એક ફકીરના મુસલ્લા ઉપર તેનો પગ પડ્યો. જો કે આ વાતનું પેલી સ્ત્રીને તો ભાન પણ નહોતું. પણ ફકીરે તે જોયું. નિમાજ પડતાં પડતાં વચ્ચે ન બોલાય એવો કાયદો હોવાથી તે સમયે તો તે ફકીર કશું બોલ્યો નહિ. પણ જ્યારે જાર સાથે સ્નેહ સ્પર્શનાદિ યથેચ્છ ક્રિયાઓ કરી પેલી સ્ત્રી પુનઃ પાછી ત્યાંથી નીકળી ત્યારે ફકીરે તેને ઠપકો દેવા માંડ્યો. પેલી સ્ત્રી બોલી:- "સાંઇબાબા ! ગુસ્સે ન થશો, મને લાગે છે કે તમે ખરા દીલથી ખુદાની નિમાજ પડતાજ નહોતા. જો તમે ખરા દિલથી બંદગી કરતા હોત તો તમને ભાનજ રહેવું ન જોઇએ. હું તો જો કે મારા જારને મળવા અપવિત્ર વિચારે જતી હતી. પણ મને તેની દિલગીરીમાં મારા શરીરનું લેશ પણ ભાન નહોતું તો તમે

(મધુરી મધુરી એ રાગ.)

રસસાગરમાં ઝીલવાને ચાલો રસીલા !
ચાલો રસીલા, ડૂબી ન્હાલો રસીલા ! રસસાગરમાં. ૧

એ રસસાગર [1]પર માયાથી, અમૃતનો [2]આકર
રસાળો રસીલા ! રસ૦ ૨

રમ્યસ્વરૂપી રસસાગર એ, પાપો અને તાપો
[3]પરજાળો રસીલા ! રસ૦ ૩

સુરનર મુનિવર અગણિત એમાં, આનંદથી ઝીલતા
નિહાળો રસીલા ! રસ૦ ૪

સફળ કરી જીવન જગજીવન ! જનમ મરણ ભય
ટાળો રસીલા ! રસ૦ ૫

---

૧ ન્હદે. ૨ ખાણ. ૩ બાળો.

લેણાદેણીવડે પુત્ર કે કલત્ર કામ કરે,
લેણાદેણીવડે ધન જન ધામ આવે છે;
લેણાદેણીવડે સારી કાયા સન્માન સહુ,
લેણાદેણીવડે લોકો કુલથી વધાવે છે;
કેશવ કહે શું લખું લેણાદેણીની લીલાની વાત?
લેણાદેણી પ્રતિદિન સુખદુઃખ લાવે છે.

૪૧૪ પરનારીની પ્રીતિ એ આ લોકમા અપકીર્તિકર છે, અને નરકમા નાંખનારી છે. એક પંડિતે એ વિષે લખેલુ કવિત બહુ મનન કરવા યોગ્ય છે.

મનહર છંદ.

કોઉ એક પંડિત હો, વિદ્યાગુણ મંડિત હો,
ડસ્યો કામકાલી ગયો ગુનિકાનિબાસમેં;
કીનો ઉન નિર્બિષ ઉન સર્વસ્વ ઉતાર લીનો,
લીનો મનમાન નિશા બિતી જો ઉલ્લાસમેં;
ભયો જબ ભોર, સુખમોર મુસકાય બોલી,
અબ પીં પ્રાનપ્યારે અબ મિલોગે કહો કાઉ સમે?
જો પૈ બેદસ્મૃતિ ઐા પુરાન સબ સાચે હોવે,
તેરી મેટ હોવે તબે કુંભીપાક–બાસમેં.

ભાવાર્થ:—કોઇ એક પંડિત હતો, ને વિદ્યાથી વિભૂષિત હતો. કામસર્પનો દંશ થતા તે ગુણકાને ત્યા ગયો. ગુણકાએ તેનું ઝેર ઉતારવા સાથે સર્વસ્વ ઉતારી લીધુ. રાત્રિ વ્યતીત થઇને સવારમા આ ભાઇ ચાલવા લાગ્યા ત્યારે પેલી વારાંગના મંદ હાસ્ય કરી બોલી:—" હે પ્રાણ પ્યારા! હવે ક્યારે મળશો?" પંડિતઃ—" જો શાસ્ત્રો સાચા હશે તો કુંભીપાક નર્કમા આપણે ચોક્કસ મળવાનાં!"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૧૨ પોતાનો સમય આવ્યા છતાં બીજા ઉપર હાથ ન રાખે.
૧૩ ફૂલાવ્યો ફૂલાઈ કરજ કરીને ધન વાવરે.
૧૪ જે પરનારીની પ્રીતિમાં લપટાય.
કવિવર દલપતરામ કહે છે કેઃ—

છપ્પો.

વણ પૂછ્યાથી વેણ, ઘણું બોલે તે પેલો,
ખોટી ખાટો ખુબ, પરે પંડે પણ પેલો;
ન કર્યાનું કરી નિત્ય, ચિત્ત ચેતી નવ ચાલે,
પરનું પોતાતણું ઘણું મેલો ઘર ઘાલે;
વળી વાહેલો વળગે વાદમાં, છેલ્લો છેક છૂટો પડે,
દિન દિન દિલમાં દલપત કહે, ઘાટ ઘણો ઘેલા ઘડે.

મતલબ કે ગાંડના કાંઈ ગામ હોતા નથી; કામ ઉપરથી તેઓ ઓળખાય છે.

૪૫૩ મનુષ્યની દાઢી ધોળી થવા સાથે અક્કલ ધોળી થવી જોઈએ.

૪૫૪ જ્યાં લગી માણસ પાસે કાંઇ ઉછીનું આપવાનું, ખવરાવવાનું અને આપી દેવાનું હોય છે ત્યાં લગી આ દુનિયા તેને મીઠામાં મીઠી અનુભવાય છે. પણ જ્યારે એ ઉછીનું પાછું લેવાની સ્થિતિમાં તેને મૂકાવું પડે છે ત્યારે તેને આ દુનિયા ખરાબ ખરી અનુભવાય છે.

૪૫૫ યાદ રાખજો કે તમારો ચડતીનો સમય બદલાતાં, આસપાસનાં મનુષ્યો પણ બદલાવાનાંજ. "આનેવાલીકી બોલબાલા, ઔર જાનેવાલાકા મુંહકાલા" એ આ જગતનો મુખ્ય સિદ્ધાંત છે.

૪૫૬ સિંહ અને રીંછના જેવા ક્રૂર અને જડ પશુઓ અને કાગડા

૪૭૪ વસ્ત્રો ભલે બહુમૂલ્યાં ન હોય તોપણ તે સ્વચ્છતાથી સારાં લાગે છે. નિર્ધનતા ભલે ગમે તેટલી હોય તોપણ તે ધૈર્યથી સારી લાગે છે, કુરૂપતા ભલે ગમે તેટલી હોય તોપણ સદ્ગુણો ધારવાથી સારી લાગે છે અને અન્ન ભલે હલકા પ્રકારનું હોય તોપણ ગરમ કરવાથી તે સારું લાગે છે.

૪૭૫ જે મનુષ્ય ગુણ અને ધર્મથી રહિત છે તેનું જીવતું લુહારની ધમણના જેવું સમજવું. લુહારની ધમણ પણ પવન લે છે ને બહાર કાઢે છે. તેમ ગુણધર્મ રહિત મનુષ્ય પણ નિરર્થક શ્વાસોચ્છ્વાસ ભરે છે, પણ તેની કશી સાર્થકતા નથી. માટે મનુષ્યોએ જ્યાં જ્યાં ગુણો જોવામાં આવે ત્યાંથી ગ્રહણ કરવા જોઈએ. વળી મનુષ્યે પોતે નવીન લક્ષણ [illegible] વાસ્તે નીચે બતાવેલાં સ્થાનોમાંથી અનેક ગુણો મેળવવા. એક ગુણ સિંહમાંથી, એક ગુણ બગલામાંથી, ચાર ગુણ કૂકડામાંથી, [illegible] ગુણ ગધેડામાંથી, છ ગુણ કૂતરામાંથી, [illegible] ગુણ [illegible] સાત ગુણ મેળવવા અને પાંચ ગુણ કાગડામાંથી—એ રીતે અનેક ગુણો મેળવવા તે માટે કહ્યું છે કે:—

સિંહનો એક ગુણ:—

> प्रभूतं कार्यमल्पं वा यन्नरः कर्तुमिच्छति ।
> सर्वारंभेण तत्कार्यं सिंहादेकं प्रचक्षते ॥

[illegible] સિંહનો એક ગુણ [illegible]

[illegible] એક ગુણ—

> इन्द्रियाणि च संयम्य बकवत्पण्डितो नरः ।
> देशकालबलं ज्ञात्वा सर्वकार्याणि साधयेत् ॥

કૂતરાના ૭ ગુણોઃ—

बह्वाशी स्वल्पसंतुष्टः सुनिद्रो लघुचेतनः ।
स्वामिभक्तश्च शूरश्च षडेते श्वानतो गुणाः ॥

ભાવાર્થઃ—વધારે મળે તો વધારે ખાવું, નહિતો થોડાથી પણ સંતોષ પામવો, ઉંઘે ખરો પણ જરા અવાજે જાગી જાય એ રીતે, ખવરાવે તેનું લેખે આણે એવો સ્વામિભક્ત, ધણીના કલ્યાણ માટે મોટા હાથી કે સિંહની સામે પણ લડતા [illegible] એવો શૂરવીર—આવા ૭ ગુણો કૂતરામાં છે.

કુકડાના ચાર ગુણોઃ—

मत्युत्थानं च युद्धं च संविभागं च बन्धुषु ।
स्वयमाक्रम्य भोगं च शिक्षेच्चत्वारि कुक्कुटात् ॥

ભાવાર્થઃ—વહેલા ઉઠવું, [illegible] તત્પર રહેવું, જે મળે તે બન્ધુઓની અંદર વ્હેંચી આપવું, અને પરાક્રમથી ભાગ ભોગવવા એ ચાર ગુણ કુકડામાં રહેલા છે

મોરના સાત ગુણો—

उर्ध्वनिवासा मधुरा च वाणी कलापमथा विनियर्तिताश्च ।
वातारिभक्षश्चसुरूपवेषा ग्राह्या गुणा सप्त मयूरिकायाः ॥

ભાવાર્થઃ—ઉંચે સ્થાનમાં નિવાસ કરવો, મધુરી વાણી બોલવી, કલાપ પસારવું, [illegible] વિનય, [illegible] કરવું અને [illegible] એ સાત ગુણ [illegible] રહેલા છે.

[illegible] પાંચ ગુણ —

पात्रे त्यागी गुणे रागी भागी सर्वजनैः सह ।
शास्त्रे बोद्धा रणे योद्धा गाहः पंचगुणाः स्मृताः ॥

अं—ધનની ગતિ ત્રણ છે. ૧ દાન, ૨ ભોગ અને ૩ નાશ.

अः—જે સ્થળે જાય તે સ્થળને પોતાનો દેશ કરી બેસનાર ત્રણ છે. ૧ વિદ્વાન, ૨ પરાક્રમી અને ૩ અક્કલવંત.

क—પારકા આશ્રયપર જીવનાર ત્રણ છે. ૧ સ્ત્રી, ૨ બાળક અને ૩ બીકણ.

का—પોતાના આશ્રયપર જીવનારા ત્રણ છે. ૧ સિંહ, ૨ શૂરવીર અને ૩ સત્પુરુષ.

कि—કામ ત્રણ રીતે થાય છે. ૧ મનથી, ૨ વચનથી અને ૩ કાયાથી.

की—વિવેકના ત્રણ સ્થંભો છે ૧ સભ્યતા, ૨ નમ્રતા અને ૩ વાણીની મધુરતા.

कु—જગતમાં મોટાઈ અપાવનારા ત્રણ છે. ૧ ઇશ્વરભક્તિ, ૨ ઉદારતા અને ૩ વિદ્યા.

कू—માંદગી લાવનારા ત્રણ છે ૧ અનિયમિત ખોરાક, ૨ આળસ, ૩ અસ્વચ્છતા.

के—આરોગ્યતા આપનારા ત્રણ છે. ૧ પથ્ય ખોરાક, ૨ કસરત, ૩ સ્વચ્છતા.

कै—પૂજવા લાયક ત્રણ છે. ૧ માબાપ, ૨ ગુરુજનો અને ૩ પ્રભુ.

को—નિંદવા લાયક ત્રણ છે. ૧ કુલટા કામિની, ૨ કપુત, ૩ કુટિલ નોકર

कौ—સુખે સુનારા ત્રણ છે ૧ સંતોષી ૨ સારાં કામ કરનાર અને ૩ સાચા ત્યાગી

कं—ઉજાગરા કરનારા ત્રણ છે ૧ ચોર, ૨ વ્યભિચારી, ૩ ઘણા રોગીઓ

कः—વ્યાપારમાં જરૂરના ત્રણ ખાતાં છે. ૧ લાભ, ૨ દામ, ૩ કામ.

જો દાડ તાપ અને વરસાદની હરકત ન હોત તો ઘર અને મેડીઓ કોણ બાંધત? અને મેડીઓ અને બંગલાઓ બાંધેલા ન હોત તો શહેરની શોભા ક્યાંથી હોત? મતલબ કે મુશ્કેલીઓની હયાતી છે તેથીજ શોભા છે ને તેથીજ મજા છે.

૪૫૪ તમે યાદ રાખો કે આનંદના દિવસો થોડા હોય છે અને દુઃખના દિવસો ઝાઝા હોય છે. દિવાળીના દહાડા પાંચજ હોય છે, પણ શ્રાદ્ધના દહાડા સોળ હોય છે.

૪૫૫ સજ્જન અને દુર્જન તેમાં રહેલા સદ્‌ગુણો અને દુર્ગુણો ઉપરથી નક્કી થાય છે; તેનામાં રહેલી પંડિતાઈ ઉપરથી નહિ. જો પંડિતાઈ ઉપરથી સજ્જનતા આવતી હોત તો રાવણ રાક્ષસ ન ગણાત; કેમકે એ ચારે વેદ ભણેલો હતો. અને તેણે કેટલાંક કાવ્યો અને પુસ્તકો પણ લખ્યા હતા; પણ તે રાક્ષસ શાથી ગણાયો? તેના દુર્ગુણો ઉપરથીજ.

૪૫૬ જો ઈશ્વરે તમને સારો સમય આપ્યો હોય તો તેને એળે ગુમાવશો નહિ. એ સારી તકનો લાભ લઈ બીજાનું થાય તેટલું ભલું કરી લ્યો. કહ્યું છે કેઃ—

દોહરો.

નર આવત નહિ નરસમીપ, આવત હે દિન પાસ;
સો દિન કયુંહી બિસારીએ, કહત બિહારીદાસ.

ભાવાર્થઃ—"એક માણસ બીજા માણસની પાસે યાચના કરવા આવે છે, તેમાં સમજવાનું એ છે કે તે બીજા માણસની પાસે નહિ, પણ તેના સારા દહાડાની પાસે યાચના કરવાને આવે છે. તે એ સારો દહાડો કાંઈ સદાકાળ ટકી રહેવાનો નથી. માટે એ સમયને ભૂલી વ્યર્થ જવા દેવો નહિ. એમ બિહારીદાસ કહે છે."

[illegible] —[illegible] અનુભવ[illegible] વાતુનો [illegible] ન [illegible].

[illegible] —[illegible] [illegible] કરે છે, [illegible] કરે છે [illegible] ઘણું [illegible] છે [illegible] જાણવી.

[illegible]

झः—નરસી વસ્તુખાતર સારી વસ્તુનો ભોગ કદિ પણ ન આપો.

ञः—ક્ષણમાત્રની ભૂલ આખો જન્મારો એળે કરે છે, નાની ચૂક મોટો બગાડ કરે છે ને નાનું કાણું મોટું વહાણ ડૂબાવે છે એ ભૂલશો મા.

टः—જો દેવને તમારે ઘેર બોલાવવા ન હોય તો જીભને લાલચુડી ન બનાવશો.

ठः—જો માગનારનો તકાદો સાંભળવો ન હોય તો પૈસા ઉડાવશો માં.

ड—જો નીંદો નહિ તો ઘાસ ઉગશે, તેમ અવગુણ રહેશે તો આપત્તિ આવશે.

ढ—પ્રકારનો બદલો [illegible] એ ઉત્તમ પુરુષનું કામ નથી.

ण—ધીર પુરુષ [illegible] જે કઠોર વચનો સહન કરે તે.

त—જે [illegible] નહિ ન કરી શકું [illegible]

थ—આ દુનિયા ઉત્તમ [illegible] છે, પણ તેનો સ્વભાવ [illegible] સમજમાં પેસે [illegible] નથી તે [illegible]

झः—નરસી વસ્તુખાતર સારી વસ્તુનો ભોગ કદિ પણ ન આપો.

ञः—ક્ષણમાત્રની ભૂલ આખો જન્મારો એળે કરે છે, નાની ચૂક મોટો બગાડ કરે છે ને નાનું કાણું મોટું વહાણ ડૂબાવે છે એ ભૂલશો માં.

टः—જો વૈદ્યને તમારે ઘેર બોલાવવા ન હોય તો ઉંમને લાલચુડી ન બનાવશો.

ठः—જો માગનારનો તકાદો સાંભળવો ન હોય તો પૈસા ઉધારશો માં.

डः—જો મૂંગાઈ રહે તો ઘાસ ઉગશે, તેમ અવગુણ રહેશે તો આપત્તિ આવશે.

ढः—ઉપકારનો બદલો ઇચ્છવો એ ઉત્તમ પુરૂષનું કામ નથી.

णः—ધીર પુરૂષ કોણ ? જે કઠોર વચનો સહન કરે તે.

तः—જે ફૂલે નહિ તે ફળે શું ?

थः—આ દુનિયા ઉમરમાં ડોશી બનેલી છે; પણ તેનો સ્વભાવ દુરાચરણી યુવતી જેવો છે. નવીન પુરૂષોની તે બગલમાં પેસે છે; ને જૂનાને જુદા કરે છે. એ દુનિયા કોઈની થઈ નથી ને થવાની પણ નથી.

दः—સંસારનું સંપૂર્ણ કામ કોઇએ આજ લગી કરી સોડ તાણેલી નથી.

धः—દરેક માણસ ગુનદોષનું મિશ્રણ છે; સંપૂર્ણ માત્ર ભગવાન છે. એ ભૂલવું નહિ.

नः—ગોળથી મરે તેને ઝેર ન આપવું.

पः—જેવું કામ વિવેકથી થાય છે તેવું પૈસાથી કે હકિમીથી થતું નથી.

फः—મિત્રનું કામ તેની મિત્રાઈથી રાખવું. એની પ્રસન્નતા (કૃપા)થી કામ રાખવાનું નથી.

बः—કરજ અને ફિકરને વધતાં વાર લાગતી નથી.

ઞઃ—નરસી વસ્તુખાતર સારી વસ્તુનો ભોગ કદિ પણ ન આપો.

ટઃ—ક્ષણમાત્રની ભૂલ આખો જન્મારો એળે કરે છે, નાની ચૂક મોટો બગાડ કરે છે ને નાનું કાણું મોટું વહાણ ડુબાવે છે એ ભૂલશો માં.

ઠઃ—જો વૈદને તમારે ઘેર બોલાવવા ન હોય તો જીભને લાલચુડી ન બનાવશો.

ડઃ—જો માગનારનો તકાદો સાંભળવો ન હોય તો પૈસા ઉધારશો માં.

ઢઃ—જો મુળીઉં રહે તો ઘાસ ઉગશે, તેમ અવગુણ રહેશે તો આપત્તિ આવશે.

ણઃ—ઉપકારનો બદલો ઇચ્છવો એ ઉત્તમ પુરુષનું કામ નથી.

ણઃ—ધીર પુરુષ કોણ ? જે કઠોર વચનો સહન કરે તે.

તઃ—જે ફુલે નહિ તે ફળે શું ?

થઃ—આ દુનિયા ઉમરમાં ડોશી બનેલી છે; પણ તેનો સ્વભાવ દુરાચરણી યુવતી જેવો છે. નવીન પુરુષોની તે બગલમાં પેસે છે; ને જૂનાને જતા કરે છે. એ દુનિયા કોઇની થઇ નથી ને થવાની પણ નથી.

દઃ—સંસારનું સંપૂર્ણ કામ કોઇએ આજ લગી કરી સોડ તાણેલી નથી.

ધઃ—દરેક માણસ ગુણદોષનું મિશ્રણ છે; સંપૂર્ણ માત્ર ભગવાન છે. એ ભૂલવું નહિ.

નઃ—ગોળથી મરે તેને ઝેર ન આપવું.

પઃ—જેવું કામ વિવેકથી થાય છે તેવું પૈસાથી કે હકિમીથી થતું નથી.

ફઃ—મિત્રનું કામ તેની મિત્રાઇથી રાખવું. એની ખસલતો (કુટેવો) થી કામ રાખવાનું નથી.

બઃ—કરજ અને ફિકરાને વધતાં વાર લાગતી નથી.

घाः—સમય વિના બોલો મા અને સમય મળે ત્યારે ચૂકો માં.

छाः—કોડી વગરનો ગૃહસ્થ કોડીનો અને કોડીવાળો ફકીર કોડીનો.

जाः—જ્યાં અભિમાન ત્યાં વિરોધ અને ઇર્ષ્યા છે.
જ્યાં અધર્મ ત્યાં અપવિત્રતા, અસત્ય અને છળકપટ છે.
જ્યાં દંભ ત્યાં આશા, ઢોંગ અને અજ્ઞાન છે.
જ્યાં લોભ ત્યાં ચિંતા અને પાપ છે.
જ્યાં ક્રોધ ત્યાં અવિચાર, વિસ્મરણ અને હિંસા છે.
જ્યાં કામના ત્યાં નિર્લજ્જતા, લોલુપતા અને દીનતા છે.
જ્યાં મોહ ત્યાં મમતા, અહંકાર અને દુઃખ છે.
જ્યા ધર્મ ત્યાં પવિત્રતા, કીર્તિ અને સુખ છે.
જ્યા વૈરાગ્ય ત્યાં દુરાચારનો અભાવ અને શાંતિ છે.
જ્યાં શિયળ ત્યા યશ અને લજ્જા છે.
જ્યા નિઃસ્પૃહા, ત્યાં સત્ય, નિષ્કપટપણું અને ન્યાય છે.
જ્યાં સંતોષ ત્યા તૃપ્તિ અને આનંદ છે.
જ્યાં વિચાર ત્યાં નિયમ અને નિશ્ચય છે.
જ્યા ધીરજ ત્યા ક્ષમા અને આર્જવ છે.

झाः—ડાહ્યો દુશ્મન સારો પણ મૂર્ખ મિત્ર ખરાબ; માટે કહ્યું છે કે—

पंडितोऽपि वरं शत्रु र्न मूर्खो हितकारकः

टाः—લોકલજ્જાનો ભય અને રાજ્યનો ભય તજનાર માણસ દુરાચરણી થાય છે.

ठाः—જે કામ થયું તે થયુ સમજવું અને ન થયુ તે ન થયું સમજવું.

डाः—ડાહ્યા માણસે આગલો પગ સ્થિર કર્યા વિના પાછલો પગ ઉપાડવો નહિ. કેમકે જે નક્કીને મૂકી અનિશ્ચિત પાછળ દોડે છે તેનું નિશ્ચિત જાય છે ને અનિશ્ચિત તો ગએલુંજ છે.

रा:—સ્ત્રીને મારવી નહિ, પણ તેના ઉપર તમારે ગંભીરતાનો કાંઉ છોડવો નહિ.

ला:—લખાયું તે વંચાયું; માટે એક શબ્દ પણ લખવામાં ઘણો વિચાર કરજો.

वा:—જે પોતાની મૂર્ખતા સમજે તેજ બુદ્ધિમાન છે; અને જે પોતાને અવિદ્વાન સમજે છે તેજ સાચો વિદ્વાન્ થનારો છે.

शा:—મ્હોટો તેજ છે કે જે પોતાને ન્હાનો સમજે છે.

षा:—જેટલું હોય તેટલાથી નિભાવી લ્યો પણ કરજ કરવાથી વેગળા રહો.

सा:—કમાણીમાંથી ¼ કુટુંબનિર્વાહમા વાપરો; ¼ સદ્વિદ્યા કે હુન્નર ઉદ્યોગની વૃદ્ધિ માટે વાપરો; ¼ ભવિષ્ય માટે સાચવો ને ¼ પરોપકારમા ખરચો.

हा:—ભૂંડાની સાથે ભલાઈ કરવી એ ભલાની સાથે ભૂંડાઈ કરવા બરાબર છે.

ळा:—ક્ષણે ક્ષણે વિદ્યા મેળવવી અને કણેકણે ધનસંગ્રહ કરવો કહ્યું છે કે:—
क्षणशः कणशश्चैव विद्यामर्थं च साधयेत् ।
क्षणत्यागी कुतो विद्वान् कणत्यागी कुतो धनी ॥
જે ક્ષણો ગુમાવે છે તે વિદ્યાવાળો ક્યાંથી થાય અને જે કણો ગુમાવે છે તે ધનવાળો ક્યાંથી થાય ?

क्षा:—ઝાંઝર એ પગમાં પહેરવા લાયક શાથી મનાયું છે ? તે જાણો છો ? એનું કારણ એટલું જ છે કે તે બહુજ અવાજ કર્યા કરે છે. જે બહુ બોલબોલ કરનાર છે તેની ગણત્રી અધમમાં જ થાય છે.

ज्ञा:—જગત્ને છોડીને જવાનો વખત આવે ત્યારે તમે હસતા જાઓ

દોહરો.

બહોત ગઈ, થોરી રહી, થોરેમેં ઘટ જાય;
થોરી રેનકે કારણે, બાજી મત ગુમાય.

ભાવાર્થ:—"ઘણી રાત ગઈ છે, હવે તો માત્ર થોડી રાત રહી છે. ને તેમાં પણ ઘટાડો થવા માંડ્યો છે; તો થોડી રાત સારૂ જીતેલી બાજી બગાડવી નહિ. આખી રાત્રિ તેં ઉત્સાહે જૂદાં જૂદા રાગરાગણીઓ આલાપ્યા છે તો હવે એવેજ ઉત્સાહે રાત્રિ પૂરી કરવી." વારાંગના આ દુહાનો ભાવ સમજી ગઇ એટલે તે ફરી ઉત્સાહી બની ને તેણે ઉત્સાહથી ગાયન ચાલુ કર્યું.

હવે આ દરબારમાં જે સભાસદો બેઠેલા હતા, તેમાં એજ રાજાનો પ્રૌઢ વયનો પાટવી કુમાર, પરણાવવાયોગ્ય ઉમરની થયેલી રાજકુમારી, એ કુમારીના ઉપર લુબ્ધ થયેલો પ્રધાનનો પુત્ર અને વૃદ્ધ વયલગી બ્રહ્મચર્ય સાચવી રહેલો એક બાવો બેઠેલા હતાં. એ સર્વેએ ઉપરનો દોહરો સાંભળ્યો.

પેલા બાવાને હૃદયમાં વિચાર આવ્યો કે અરે મેં સંસાર-સુખ તો જોયુંજ નહિ ને જીંદગી એમ ગુમાવ્યું, માટે હવે જો મને તો કાલે કોઇ "રામડી" ને શોધી કાઢી ઘરમાં બેસાડવી. હવે તેણે આ દોહરો સાંભળી વિચાર કર્યો કે કરતાંએ મને બોધ કરવા આ દોહરો કહ્યો છે કે "હે મહારાજ! તમારી ઘણી ઉમર તો ગઇ છે, હવે માત્ર થોડી બાકી રહી છે, ને તેમાંથી પણ ઓછી થતી જાય છે. હવે થોડા વાસ્તે જીતેલી બાજી હારવી નહિ. જીવનપર્યંત પાળેલું બ્રહ્મચર્યવ્રત ભાંગી ભ્રષ્ટ થવું નહિ." સાવચેત બની તરતજ બાવાજીએ બોધ ગ્રહણ કર્યો ને રાજી થઇ "વાહવાહ!" નો ઉચ્ચાર કરી પોતાને ખભે રહેલું એક જાડું લુગડું તેણે વારાંગનાને ભેટમાં આપ્યું!

૪૭૮—પરમાત્મા જે પ્રમાણે મુખ્ય માનવા લાયક છે; તે પ્રમાણે ખરાં લાયક છે-માટે પતિએ પોતે ભાવાળુ, ધાર્મિક અને નીતિવાન બની, બાઇડીને તથા બીજાંને ભાવાળુ, ધાર્મિક અને નીતિવાન કરવાં.

૪૭૯ સ્ત્રીએ પણ પોતાના પતિનેજ પોતાનું સર્વસ્વ સમજવું. પતિસેવા એજ સ્ત્રીનો મુખ્ય ધર્મ છે. એક સાધ્વી સ્ત્રીના મુખથી એક કવી બોલાવે છે કેઃ—

ગઝલ: કવાલી.

અમારૂં સ્વર્ગનું બારૂં, પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂં;
અમોને મોક્ષ દેનારૂં, પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂં.
અમારો દેવ છે સ્વામી, અમારી ભક્તિ ત્યાં જામી;
હૃદય અંધારૂં હરનારૂં, પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂં.
દ્રુપદતનયા અને સીતા, ગુરુકન્યા ને સતી તારા;
પતિવ્રત તેહ સહુ પાળ્યું. પતિવ્રત પ્રાણથી પ્યારૂં.

[illegible] પોતાના કર્તાની બહાર નથી. પતિ [illegible] આ [illegible] ગણનાર સ્ત્રીઓજ પતિવ્રતા કે [illegible] આ લોકમાં [illegible] પરલોકમાં સુખી થાય છે. કહ્યું છે કેઃ—

મનહર.

પતિહીનકું જપ કહાં, પતિહીનકું નેમ કહાં;
પતિહીનકું પ્રેમ કહાં, પતિહીનકું રત હૈ.
પતિહીનકે પકવાન, પતિહીનકે રસભોગ;
પતિહીનકે મિટે ભાગ, પતિહીનકો અંત હૈ.
પતિહીનકે ગ્યાનધ્યાન, પતિહીનકે પુણ્યદાન;
પતિહીનકે તીર્થસ્નાન, પતિહીનમેં મત્ત હૈ.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

રસાયોને એક વાર ઠાંસ પાન ખાધી ને તેનો વળી તેમજ સ્વાદ ન
આપ્યો તો ફરી પૂછવી નહિ. અને કોઈ પણ આગ્રહમાં [illegible]
કરવો નહિ.

૫૨૪ હીરા મોતીઓ, સુવર્ણ, કે રૂપાનાં ઘરેણાં એ કાંઈ આત્મ-
કલ્યાણ વધારનાર નથી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] તો તેની [illegible] નથી [illegible] તેની [illegible] [illegible]
તેનાં [illegible] છે.

૫૨૫ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

૫૨૬ [illegible] પવિત્ર, પવિત્ર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

૫૨૭ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

૫૨૮ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ.

૫૨૯ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] [illegible]

(૧૨) [illegible]

(૧૩) [illegible] ([illegible]) [illegible]

(૧૪) [illegible]

(૧૫) [illegible]

(૧૬) [illegible]

(૧૭) [illegible]

સૂચના:—અમે ઉપર જે સમયપત્રક આપેલું છે તે માત્ર દિશા સૂચવવા માટે છે. અને એ સમયપત્રક સૌને લાગુજ પડે એમ કહેવાનો આશય નથી. તેમાં પોતાની સ્થિતિને અનુસાર ફેરફાર કરવાની આવશ્યકતા જણાય તો ફેરફાર કરવો પણ યાદ રાખવાનું એટલુંજ છે કે પોતાનો સમય સોનાનાં રજકણો જેવો કીમતી સમજી તેનો ઉપયોગ કરવો. એક મિનિટ પણ નકામી ગાળવી નહિ. અને ઘરનાં કામમાં આળસ બતાવવું નહિ.

૧૩૨ કોઇ દહાડો પણ સ્વામીથી રીસાવું કે હઠ કરવી નહિ. અને ઘરેણાં કે લુગડાં માટે કદિ પણ કકળાટ કરવો નહિ. પોતાનો પતિ એજ સ્ત્રીને ઉત્તમોત્તમ આભૂષણ છે. ગમે તેટલાં આભૂષણો હોય તોપણ પતિ વિના તે નકામાં છે, માટે બીજી સ્ત્રીઓના વસ્ત્રો કે આભૂષણો જોઇ તે લાવવાનો આગ્રહ કરવો નહિ. અને પતિ પોતાની મરજીથી જે કાંઇ લાવી આપે તે ઉત્તમોત્તમ સમજી સંતોષ રાખવો.

૧૩૩ જો પોતાને પતિ માન આપે કે સ્નેહ બતાવે તો તેથી પોતે ફુલાઇ જઇ મોઢે ચઢી જવું નહિ. ને પતિની મરજાદાને કદિ પણ ઓળંગવી નહિ.

૧૩૪ જો કોઇ કામમાં પોતાની ભૂલ થઇ ગઇ હોય તો તે છુપાવવી નહિ. પણ તરત માની જવી અને ભૂલ માટે માફી માગવી.

૧૩૫ પતિ કોઈ વાર ખીજાઈ જઈ અપમાન કરે, તોપણ સ્ત્રીએ કદિ સામો ઉત્તર આપવો નહિ કે મરજાદા ઓળંગવી નહિ. આથી એની મેળેજ પતિનો ક્રોધ શમી જશે.

૧૩૬ કોઈ દિવસ કોઇની નિંદા કે કુથલી કરવી નહિ. આ સ્ત્રીની વાત

આ સ્ત્રીને મોએ કદી સામસામો કજીઓ કરાવવો નહિ. અને પાડોશી કે સગાંવહાલાં સાથે કદિ ઉચું મન થાય તેવું આચરણ રાખવું નહિ. પણ પેટ મોટું રાખવું.

૩૦ પોતાનું ઉઘાડું અંગ, પરપુરુષને ન દેખાય એવી રીતે કાળજી રાખવી. ઘરના બારી બારણામાં ઉભા રહી પરપુરુષોને કદિ જોવા નહિ. તેમજ પરપુરુષોની સાથે [illegible] કરવા નહિ. પોતાના પતિ [illegible] [illegible] વિચાર [illegible]

[illegible]

૫૯૫ સાસરામાંથી કાંઈ લૂગડાં, દાગીના કે પૈસા પીએરમાં લઈ જઈ, ત્યાંથી મારાં માવતરે આ લૂગડાં, દાગીના કે પૈસો આપેલો છે એવું અસત્ય કદિ ન બોલવું.

૫૯૬ સાસરીઆંની વાત પીએરમાં અને પીએરીઆંની વાતો સાસરામાં કરી કદિ પણ કલહ કરાવવો નહિ. ઉલટું બંને પક્ષોની અંદર સ્નેહભાવનો વધારો થાય એવાજ ઉપાયો લેવા. એમાંજ વહુ-દીકરીનું ડહાપણ સમાએલું છે.

૫૯૭ બને ત્યાં લગી સ્ત્રીએ પતિથી દૂર ન રહેવું. નોકરી માટે કે બીજા ધંધા માટે પતિને પરદેશમાં જવાનું થતું હોય તો ત્યાં પણ પતિની સાથે જ જવું. પણ પતિને પરદેશ જતો અટકાવવા હઠ પકડવી નહિ. પતિને જરૂરને કામે પરદેશ જતો અટકાવનારી સ્ત્રી સ્વામીની ઉન્નતિ થતી અટકાવે છે. અને પતિની સાથે પરદેશ ન જનારી સ્ત્રી સાધ્વી ગણાતી નથી. સતી સીતાજીનો દાખલો આ બાબતમાં ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવો છે. જ્યારે કૈકેયીએ દશરથ રાજાને વચનો આપવાનો આગ્રહ કર્યો ને દશરથરાજા વચને બંધાઈ જતાં રામચંદ્રજીને વનમાં જવાનો પ્રસંગ આવી પડ્યો, ત્યારે સીતાજીએ તેમને સાથે તેડી જવા વિનતિ કરી. રામચંદ્રે સીતાજીને કહ્યું કે વનમાં ખાવાપીવાનું મળવાનો પૂરો સંભવ નથી. વળી ત્યાં ભયંકર જંગલ છે, સૂવાને માત્ર ભોંય છે, પહેરવાને માટે ઝાડની છાલ છે, ચાલવાને કાંટા કાંકરા વાળી—પર્વતાળ વગડાની જમીન છે. ટાઢ, તાપ અને વરસાદ વેઠવાના છે. નદીનાળાં ઓળંગવાનાં છે. હૃદયને ધ્રુજાવે એવી સિંહની, વાઘની અને હાથીની ગર્જનાઓ સાંભળવાની છે. માટે વનમાં સાથે ન આવતાં તમે અહીંયાં રાજ્યમાંજ રહો; અગર

केरमुट्ठाकल अमोग अग्राक । अकाम मीध मन सरिस पराक ॥
जिन जिन प्रभुपदकमल निहारी । रहि गौ मुदित दिव-
स जिमि हारी ॥

मनहुँ नाथ कहँ बहुमत । अर्थविनाद परिनाम गनेरे ॥
प्रभुवियोग श्रवनेश समाना । ग्राहि न मर्यादिन्ह कृपानिधाना ।
अम निगजानि मुजान सिरोमनि । केइग मनमानि उचित
ग्रनि ।

जिनना बहुन कर्ा का अनामा । [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

મહા પુરુષોનાં ચરિત્રો જોશો તો તેમાં એમની માતાઓની ઘણી અસર જોવામાં આવશે. બાળકને કેળવવાના કામમાં માતાપિતા બંનેએ ઘણી સાવધાની રાખવી.

(૧) બાળકની સ્પર્શ કરવાની, જોવાની, સાંભળવાની, ચાખવાની, સુંઘવાની અને બોલવાની ઇંદ્રિયો ધીમે ધીમે ખીલે છે. એ ઇંદ્રિયોની ખીલવટ યોગ્ય રીતે થાય તેને માટે સંભાળ રાખવી.

(૨) બાળક જેવું જુએ છે તેની નકલ કરે છે. માટે તમારે જેવું બાળકને બનાવવું હોય તેવા તમે થાઓ. માબાપ જો ગુજરાતી ભાષા બોલતા હશે, તો બાળક ગુજરાતી ભાષા બોલતાં શીખશે; ને માબાપ જો અંગ્રેજી ભાષા બોલતાં હશે તો બાળક અંગ્રેજી ભાષા બોલતા શીખશે. એ જેમ જાણીતી વાત છે; તેમ માબાપ જો નીતિવાન અને ધર્મવાન હશે તો બાળક પણ નીતિવાન થશે ને માબાપો તેથી ઉલટા હશે તો બાળકો પણ તેવાજ બનશે.

(૩) ઘણા માબાપો આ વાત સમજતા નથી. એટલે નાના બાળકને કહે છે કે "મોટા ભાઇને લુચ્ચો કહે" આ ભાઇને ધોલ કર "(લપડાક માર), "બેન કેવું મોઢું કરે છે! એના ચાળા પાડ" "આ ભાગ છાનોમાનો ખાઇ જા." આવા આવા અપલક્ષણો નાનપણમાં પાડે છે. જેનું પરિણામ એજ થાય કે મોટપણે તે બાળક મોટાભાઇને ગાળો દેતા ને મારતા અંચકાતો નથી, તેમ કોઇના ચાળા પાડતાં ને ચોરી કરતા શરમાતો નથી.

(૪) માતાએ બાળકને કહેવું કે "જા, તારા બાપુજીને પગે

"પધારજો ". વગેરે શબ્દો બાળકોની પાસે નાનપણથી બોલાવવા. આથી તે શરમાળ મટશે, અને વિવેકી થશે.

(૮) નાનાં બાળકોને વાતો સાંભળવી ઘણી ગમે છે. તો રસપડે એવી નીતિવાળી વાતો કહી બાળકના જ્ઞાનમાં વધારો કરવો.

(૯) બાળક પોતાની જિજ્ઞાસાવૃત્તિ (જાણવાની ઇચ્છા) થી જે જે પ્રશ્ન પૂછે તેના જવાબ આપતાં કદિ કંટાળવું નહિ. એ સમજી શકે એવી ભાષામાં તેને ટૂંકા જવાબ આપવા. " લવ લવ કર માં " એમ કહી એને કદિ તરછોડી કાઢવું નહિ.

(૧૦) બાળકોને કોઇ વાતમાં ગુંચવણ પડે તો તે ગુંચવણ તરત મટાડી દેવી નહિ, પણ, એવી યુક્તિ કરવી કે તે પોતાની મેળે પોતાની ગુંચવણ મટાડી શકે. આથી મોટું થતાં સંસારમાં આવવાની અનેક ગુંચવણોનો તે જાતે નિકાલ કરતા શીખશે ને ગભરાશે નહિ.

(૧૧) નિર્દોષ રમતો બાળકોને રમવા દેવી. એથી એનું શરીર કેળવાય છે, આનંદ થાય છે ને જ્ઞાન પણ મળે છે.

(૧૨) બાળકોના ઉચ્ચાર શુદ્ધ કરાવવા માતાપિતાએ કાળજી રાખવી. વળી આનંદ સાથે અક્ષરજ્ઞાન આપવા સારૂ બાળકના હાથમાં સચિત્ર બાળપોથી મૂકવી. આંગળીઓ ગણાવીને સંખ્યાજ્ઞાન પણ આપવું. દાણાના ઢગલીઓના, દોરાના અથવા મણકાના અક્ષરો કરાવતા બાળકોને આનંદ સાથે અક્ષરજ્ઞાન મળશે.

(૧૩) નાનાં બાળકોને ગીત ગાવા બહુ ગમે છે. માટે સારી કવિતાઓ કે સ્તોત્રો શીખવવાં.

સ્મરણ હોય અથવા જનસ્વભાવનું જ્ઞાન હોય તેજ તે સારી રીતે કેળવી શકે છે, જેને પોતાને બાલકોના સ્વભાવનું જ્ઞાન છે. જેને પોતાને બાલકો ઉપર પ્રીતિ નથી ને જેને બાલકોના સહવાસમાં આનંદ ઉપજતો નથી તે માણસ બાળકને કેળવવાને તદ્દન નાલાયક છે.

(૧૯) બાળકોને જે વાત સમજાવવી હોય તે વાત બાળકો સમજી શકે તેવી રીતે ગોઠવી તેઓ સમજી શકે તેવી સહેલી ભાષામાં મૂકી જોઇએ. વળી સમજાવવા ઇચ્છનારે વારંવાર તપાસ કરવી કે હું સમજાવું છું તે બાળક સમજે છે કે નહિ? ને જો બાળક સમજી શકતા ન હોય તો તેમાં બાળકનો દોષ નથી; પણ સમજાવનારનો જ દોષ છે. બાળક જ્ઞાનને નીચે પગથીએ બેઠેલ છે; અને તેને જ્ઞાન આપનારો જ્ઞાનને ઉંચે પગથીએ બેઠેલો છે; એ કદિ પણ ભૂલવું નહિ. કારણ જો જ્ઞાન આપનારો માણસ પોતાની બુદ્ધિને નીચી કરીને બાળકની બુદ્ધિ સાથે સ્પર્શ કરે નહિ, તો બાળક ઉંચુ ચડી શકશે નહિ એ સ્વાભાવિક છે. આ વાત શિક્ષકોએ તથા માબાપોએ માનાને અક્ષરે લખી રાખવા જેવી છે

૨૦) કેળવણી નિશાળે બેસાડ્યે એટલે બસ માબાપો પોતાનું કર્તવ્ય કરી ચૂક્યા એમ માને છે. નિશાળે બેસાડ્યો એટલે છોકરો હોશિયાર થશે એમ માનશો મા. છોકરાને શીખવનાર કેવું છે? શું શીખવે છે? છોકરો કેટલું શીખ્યો છે કે શીખે છે? એ હકીકત માબાપોએ વારવાર જાણવી

વિદ્યાર્થી બીજા ધંધા માટે શા કારણે નાલાયક નીવડે છે? એ રોગની નાડી તપાસી દેશદાઝ ધરાવનારાઓએ યોગ્ય ઉપચારને સુધારો વધારો કરવાની જરૂર છે.

(૨૩) બાળકનું શરીર પણ કસાતું જાય એ માટે માબાપે સતત સંભાળ રાખવાની છે. જો શરીર નિરોગી નહિ હોય તો એકલી મન અને બુદ્ધિની કેળવણી કશો લાભ કરનારી નથી. કેળવણી ત્રણ પ્રકારની છે. ૧ મનની કેળવણી. ૨ નીતિની કેળવણી. ૩ શરીરની કેળવણી એ ત્રણે જાતની કેળવણીનું કામ સાથે સાથે ચાલવું જોઇએ.

(૨૪) જેવી ભૂલો પ્રાથમિક શિક્ષણમાં ચાલે છે તેવી જ ભૂલો માધ્યમિક શાળાઓ (નાઇટ સ્કૂલો અને હાઇસ્કૂલો) ના શિક્ષણમાં પણ ચાલે છે. સુતાર, લુહાર કે મોચી બનનારને સારાનો ધંધો કેમ થાય? તે જાણવા તે કોમના અનુભવીઓ પાસે રહેવું પડે છે. ને કામ શીખવું પડે છે. પણ બાળકોના અદ્રશ્ય મન કેળવવા જેવો અઘરામાં અઘરો ધંધો કરનાર શિક્ષક સામે જોઇશું તો તેઓ એ ધંધાની પદ્ધતિ શીખેલા હોતા નથી! “બી. એ.” કે “મેટ્રીક” થવાથી કાંઇ શિક્ષણપદ્ધતિનું જ્ઞાન મેળવ્યું કહેવાય નહિ. એ ધંધો શીખવનારી કોલેજમાં પસાર થવું જોઇએ; ને જાતિ અનુભવ કરી જ્ઞાન મેળવવું જોઇએ.

(૨૫) બાળિકાઓને જે શિક્ષણ અપાય તે સ્ત્રીજાતિના વ્યવહારને ઉપયોગી હોવું જોઇએ. કેમકે સ્ત્રીપુરુષ બંનેના શરીરોની રચના જૂદા જૂદા પ્રકારની હોવાથી બંનેના

'હે ભારત જ્યારે જ્યારે ધર્મની પડતી થાય છે અને અધર્મની ચડતી થાય છે ત્યારે ત્યારે હું દેહ ધારણ કરૂં છું.'

ઉપરોક્ત કથનાનુસાર આ ભારતભૂમિ ઉપર સત્ય ધર્મના પ્રચારાર્થે મહાત્મા કબીર સાહેબે જન્મ ધારણ કર્યો.

મહાત્મા કબીર સાહેબના જન્મ સંબંધી ધાર્મિક આખ્યાયિકાઓ સુપ્રસિદ્ધ છે.

(૧) એક વખત વિષ્ણુ ભગવાન લક્ષ્મીજી સાથે વૈકુંઠમાં બીરાજતા હતા તે વખતે [illegible]

[illegible]

'હે ભારત જ્યારે જ્યારે ધર્મની પડતી થાય છે અને અધર્મની ચડતી થાય છે ત્યારે ત્યારે હું દેહ ધારણ કરૂં છું.'

ઉપરોક્ત કથનાનુસાર આ ભારતભૂમિ ઉપર સત્ય ધર્મના પ્રચારાર્થે મહાત્મા કબીર સાહેબે જન્મ ધારણ કર્યો.

મહાત્મા કબીર સાહેબના જન્મ સંબંધી પ્રકૃતિ આખ્યાયિકાઓ સુપ્રસિદ્ધ છે.

(૧) એક વખત વિષ્ણુ ભગવાન લક્ષ્મીજી સાથે વૈકુંઠમાં બીરાજ્યા હતા તે વખતે પોતે બીજાને પોતાના ભક્તના વખાણ કરતા હતા. ભક્તોના વખાણ [illegible] કેવળ વિષ્ણુને કરતાં જોઈ લક્ષ્મીને ગુસ્સો ચડ્યો અને કહેવા લાગ્યા [illegible] [illegible] હતો ' ઉત્તરમાં વિષ્ણુએ ક. કહી [illegible] [illegible] ન આવતી હોય તો તમે અને [illegible] કરી [illegible] ગુમાન નથી એવું સાબીત કરી આપશો તો હું મારો વિચાર [illegible]. આ ઉપરથી લક્ષ્મીજી [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] આવ્યો એમ કહેવાય છે અને [illegible]
[illegible] એમ [illegible] છે [illegible]
[illegible] ઉચિત હોય, નહિ પાણિ પીધે નહિ તેમ

ગામના મૂળક દેહને અધ્યયન કરો

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

આ સર્વેના પ્રાણીને સ્થિર કરી શકે છે અને સ્થિરને ચરેશ
કરી શકે છે. સાહેબ (પરમાત્મા) જે સ્થિતને જેમ ચાહે તેમ
કરવા સમર્થ છે; મતલબ પરમાત્માએ તમામ પ્રાણીનું કાર્ય પોત
ાના હસ્તક રાખેલ છે.

કાથી અટક્યો કોયમે, કહે કો સમરથ,
કી બાત નિકસે આપને, કિ ચલે પ્રકાશે કથ 3

૨. સ્મરણનું અંગ.

સુમરન મારગ સહજકા, સતગુરૂ દિયા બતાય;
શ્વાંસઉશ્વાંસ જો સુમિરતા, એક દિન મિલસી આય. ૧

કબીર સાહેબ કહે છે કે સતગુરૂએ સહજ સ્મરણનો માર્ગ બતાવી દીધો. શ્વાસોશ્વાસ સ્મરણ કરતા કરતા એક દિવસ ([illegible]

[illegible]

ગુરૂ ગોવિંદ દોનો ખડે, કિસકે લાગું પાય;
બલિહારી ગુરૂ આપકી, ગોવિંદ દિયા બતાય.
ગુરૂ ગોવિંદ કી એક હૈ, દુજા સબ આકાર,
આપા મેટે હરિ ભજે, તબ પાવે કરતાર

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

([illegible])

[illegible]

[illegible]

[illegible]

કબીર કાવ્ય.

આ પુસ્તક [illegible]